

Belon Gellért

„ÉLET A HALÁLBÓL”

A feltámadás misztériuma

PRUGG VERLAG

Eisenstadt 1990

Belon Gellért

"ÉLET A HALÁLBÓL"

A feltámadás misztériuma

PRUGG VERLAG

Eisenstadt 1990

Egyházi engedéllyel. Druck: Eisenstädter Graphische
GesmbH, 7000 Eisenstadt, Österreich.

PERLEKEDÉS AZ ISTENNEL

1. Amióta ember az ember, **keresi Istenét, de perlekedik is vele.** Hogy ez mennyire igaz, elég csak arra a töméntelen káromkodásra utalni, ami földünkön naponta elhangzik. De túl ezen a pillanatnyi felháborodáson, mennyi számonkérés, mennyi panasz és mennyi kétség formálódik kiábrándulássá vagy egyenesen lázadássá a szívekben! Nem hiába idézi emlékezetünkbe az imádkozás Szentlelke mindjárt az imára hívó zsoltárban Meribát, a pörlésnek a helyét. (Zsolt 95,8) Mintha mindennap imába kezdéskor figyelmeztetni akarna minket, embereket, hogy az Istennel való pörlés mindig jelenlévő indulatát hagyjuk el és vessük ki magunkból.

Erre a figyelmeztetésre nagy szükségünk van, hisz az első embertől kezdve elének állítja a kinyilatkoztató Isten a vele perbe szálló, őt bíráló és neki szemrehányást tevő indulatot. "Az asszony, akit mellém rendeltél, adott a fáról, ezért ettem" – hangzik a bűnbeesett Ádám felelete. A testvérgyilkos Káin szavaiból is szemrehányás érződik. (Ter 4,14) De "a hívők atyjának", Ábrahámnak megnyilatkozásából is ugyanez csendül ki, midőn Isten többszörös ígéreteire mondja (a szövegből úgy érződik, hogy mondogatja, vagyis többszörösen is megjegyezhetette Isten felé): "Nézd, nem adtál nekem utódot!" (Ter 15,3) Mózes pedig a csodálatos csipkebokor-látomás és a kapott csodatevő erő birtokában is szembeszáll Isten parancsával, a küldetéssel: "Bocsáss meg, Uram, de küldj, akit akarsz!" (Kiv 4,13) Illés próféta haragjában mondja: "Most már elég, Uram! Vedd magadhoz lelkemet!" (1Kir 19,4) Jónás menekülése közismert (Jón 1,10), Jeremiás pedig egész drámaian mondja: "Rászedtél, Uram! S én hagytam, hogy rászedj. Erősebb voltál nálam, és legyőztél. . . Már azt gondoltam: Nem törődöm vele, nem beszélek többé a nevében." (Jer 20,7,9) Születése napját is elátkozza keserűségében. (Uo. 14–18)

2. Az a különös, **mintha Isten nem venné rossz néven választottaitól a kérdéseket és szemrehányásokat.** De

nemcsak választottaitól túri el, hanem tőlünk is, közönséges emberektől. Hiszen a zsoltárokból a szenvedő Jóbnak minden panaszát számba adja. A zsoltárokat pedig Isten adta kezünkbe imádságos könyvül sugalmazása révén. "Uram, miért vagy oly messze? Miért rejtőzöl el a szükség idején?" (Zsolt 10,2) "Ne maradj távol tőlem szükségemben!" (22,12) "Ne zárd be előlem füled!" (28,1) "Kelj föl, miért alszol, Uram? Kelj föl, és ne taszíts el mindörökre! Miért rejtetted el arcodat? Miért feledkezel el nyomorunkról és kínjainkról?" (44,24.25)

Maga az Isten-távolság talán nem is volna a legnehezebb az ember életében, de igazolni látszik az Istent nem hívóknak a felfogását: "A velőmben hatol, ha ellenségeim gúnyolódhatnak; ha naponta mondják: Hol maradt Istened?" (42,11) Vagy máshol: "Ellenségeim úgyis megszólhatnak. . . Azt mondják: Elhagyta őt az Úr . . . hisz senki sincs már, aki pártját fogná." (71,10,11) És ez akaratlanul is leszívárog a lélek mélyére. "Az éj óráiban töprengek szívemben, fűrkészi a lelkem: Eltaszít az Isten egyszer s mindenkorra? Nem lesz már soha irgalmas? Kegyelme örökre elveszett? Elenyészett a minden nemzedékre adott ígélet? Isten elfeledte volna jószágát? Bezárta irgalmát haragjába? S így szólok: Az a bátnom: a Magasságbeli jobbja megváltozott." (77,7–11) És ebből jön a keserű csalódottság végkövetkeztetése: "Hiába volt hát, hogy tisztán megőriztem a szívem." (73,13)

3. Ha istenhívók lelkéből ilyen szemrehányások fakadnak, mit szólnak az Istenben nem hívók perlekedéseire? A hit Istene azt kívánja, hogy az ő értelmével nézzünk a világra és a benne történő dolgokra, és mégis ilyen lelki válságok jönnek felszínre; akkor hát milyen lelki összeütközések lépnek fel gondolkodásunkban, ha tisztán emberi logikánkra támaszkodva akarjuk felmérni Isten végtelenségét? Hiszen már az élet, és mindaz, ami az élettel közvetlen kapcsolatban van, nem fér el az emberi logikánk alkotta keretek között. Az anyagi világot alkotó elemeket sem, de a növényvilágot vagy az állatvilágot sem tudjuk rendszerbe foglalni. De még a nyelvet sem. Mind tele vannak rendhagyásokkal, kivételekkel, szabálytalanságokkal; egyszóval olyan alakulatokkal, amik túllépnek az általunk észrevett és meg-

állapított szabályokon és törvényszerűségeken. Csak az Istentől vesszük rossz néven, ha másként gondolkodik, mint mi, emberek. A világűrbe, a tengerfenékre addig nem merünk behatolni, míg ki nem kutattuk és meg nem ismertük akár a kozmosz, akár a tengermélyek törvényeit. Tudjuk, hogy rajtavesztünk, ha nem vesszük tudomásul a rajtunk kívül élő világ törvényeit. Csupán Istentől várjuk el, hogy férjen bele az általunk készített elképzelésekbe. Ugyanúgy, ahogy Szent Ágoston gyermeke a tengerparton kagylójával akarta az általa ásott gödörbe belemerni az óceánt.

A SZÁMON KÉRT ISTEN

Riadtan olvassuk könyvekben, még riadtabban látjuk bemutatató előadásokon, hogy milyen **torzult arcú isteneket** formált ki az ember, hogy azokat imádja. De nemcsak aranyból meg márványból készít magának isteneket, hanem gondolatokból és elképzelésekből is farag magának bálványokat, amik látszólag tetszetősek és imponálóak, de végül is nem kevésbé rettenetesek és kegyetlenek, mint a népek bálványai.

Azt tudjuk, hogy Istent természetes eszünkkel megismerhetjük. Az ősnépek kultúrájában Isten jó Atyaként jelenik meg, aki mindenható. Az emberi szellem a görög bölcséletben érte el legmagasabb csúcsát, és Istent az első Mozdítatlan Mozdítóban fogalmazta meg, aki legtökéletesebb, legjobb, legbölcsebb; mindentudó és mindenható. Csodálatosan szép és **emelkedett isteneszme**. Nem csoda, ha a kereszténység is igézete alá került, és különösen a skolasztikában népszerűvé vált. A mindennapi ember istenélményévé ez az Isten-eszme vált, úgyhogy az egyre szélesebb területen feltáruló természettudomány képviselői ámulattal borultak le Isten nagysága előtt. Ám a felvilágosodásban egyre jobban magára ébredő emberi értelem kezdte számon kérni Isten tulajdonságait a világ folyásában. Itt mutatkozik meg, hogy ezekből az emelkedett emberi gondolatokból is élettelen bálvány, szfv nélküli kőoszlop lett.

Először is **számon kéri** Isten személyességét, ami az atyai érzésben csúcsosodik ki. Ha Isten Atya, akkor miért hallgat? Akárhány neves egzisztencialista megtette azt, amit egy később naggyá lett tudósunk megtett tizenöt éves korában, hogy ünnepi öltözetben, a vasárnap csendjében az erdő mélyén felszólította Istent: Ha vagy, nyilatkozz meg! És ezt megtette háromszor egymás után. S mert nem kapott feleletet, szakított az istenhittel.

Azután számon kérik mindenhatóságát: ha mindentudó, miért engedi meg a rosszat? Hisz azonnal lecsaphatna rá, mint ahogy az ember fegyelmezi rakoncátlan gyermekét. Ha olyan jóságos, miért engedi a szenvedést?! Mégpedig a szenvedésnek minden formáját: az ártatlanok szenvedését, a pokoli kínokkal járó szenvedéseket, és főleg az ördögien rafinált és értelmetlenül megnyújtott szenvedéseket. Ha végtelenül igazságos, miért engedi az igazságtalanságokat egyáltalán, különösen pedig az igazság örve alatt megbújó igazságtalanságokat és az igazsággal való visszaélést? Ha olyan szent, nem tudná megakadályozni a vallás örve alatt elkövetett kegyetlenségeket, rosszindulatot, birtoklási visszaéléseket, amik a történelem tanúsága szerint nem ritkák az emberiség életében? Nem utolsó sorban hivatkoznak az istenhívők visszaszorulására a közéletből és a magánéletből is, és a vallás visszavonulására, nem is beszélve az Isten lassúságáról. Midőn emberi erővel pillanatok alatt létesülnek lakótelepek, gyárak, termőterületek, Isten – noha minden erő és lehetőség rendelkezésére áll, noha kezében vannak a mindenhatóság fegyverei, eszközei szándékainak megvalósítására – lassan dolgozik, évezredek észrevétlen ritmusával.

És mert az ember nem kap feleletet ezekre a kihívásokra, **szembefordul Istenével**, letagadja azt, ki nem szól bele a vitába. És a saját Istenére ráruházott tulajdonságainak számonkérésében és annak – érzése szerinti – megválaszolhatatlanságában találja meg a bizonyítékokat az Isten tagadása mellett; hiába keresi az Isten-elvet képviselő életében azt a tanúságtevést, amit életükkel fel kellene mutatniok. Az egy Isten hogy tűrheti – kérdezi, és mindjárt tagadással is felel –, hogy annyiféle vallás legyen, és az isteni

kinyilatkoztatásokat is annyiféleképp értelmezzék, ahány keresztény felekezet van?

Örök emberi feljajdulások ezek, hisz minden ember lelke mélyén ott él az Igaznak, a Jónak, a Szentnek és az Erősnek az eszméje, a rendé és a szépségé. De a mindennapi életben járó ember, beleértve a nagy tudósokat és művészeket (legutóbb az egzisztencialisták vezéreképviselőit Sartre-ral egyetemben), az életben tapasztalt, olykor rettenetes szenvedéseket és bűnös eltévelyedéseket képtelenek összeegyeztetni az emberi elme formálta Isten-képpel, és ezért vágyalomnak, képtelenségnek mondják az Isten-élményt, és a tagadás útját választják.

AZ ISTEN VÁLASZA

1. A modern gondolkodás ébredésekor élő Pascal, aki a modern fizikai és filozofikus gondolkodás vívódása által örökké példaképe lesz minden kor kereső emberének, ebben is eligazít minket. Lélekfordulását jelző élményének rögzítésekor ezt írja le: Nem a matematikusok, sem a filozófusok Istene, hanem Ábrahám, Izsák és Jákob Istene.

Pascal tehát rájön vívódásaiban, hogy nem az Isten eszméjét kell vizsgálódásaink homlokterébe állítanunk, hanem az **élő Istent**. Nem a gondolt Istent kell számon kérnünk, hanem azt, aki van, és annyira van, hogy nálunk nagyobb valósággal rendelkezik.

2. Az ateisták azt hiszik, hogy Istent meglepetésként érik az emberek kritikái és számonkérései. Már fentebb láttuk, hogy ellenkezőleg áll a dolog. Hiszen Isten íratta le a Bibliában a tépelődő és szenvedések hullámain hányódó ember perléseit, mintegy szöveget adva a későbbi korok embereinek kezébe, **bátorításul a számonkérésre**. Az ember alkotta istenbálvány, még ha annyira szellemi világból formálódik is, mint a görög bölcsélet Isten-elve, erre módot nem ad. Igaza van a zsoltárosnak:

"Van szájuk, de nem beszélnek,
van szemük, de nem látnak,
van fülük, de nem hallanak,
van kezük, de nem markolnak,
van lábuk, de nem mozdulnak,
és torkukon nem jön ki a szó." (113B,5)

Isten számított erre a vitára, és megadta a feleletét akkor, amikor a szellemvilágokkal párbeszéde elkezdődött. Érdeklődve kell tanulmányoznunk Istenünk válaszát. Kissé szokványossá lettek ugyanis a szavak, és az ismétlődések pora elveszi a valóság ragyogását.

3. Isten válasza ugyanis a keresztre feszített Krisztus.
És nem csinál belőle titkot: a kereszten való megváltás Krisztusban "a zsidóknak botrány, a görögöknek balgaság". És meg is magyarázza nekünk, hogy miért választotta ezt. Így írja: "Mivel ugyanis a világ a maga bölcsességével nem ismerte föl Istent isteni bölcsességében, úgy tetszett az Istennek, hogy balgaságnak látszó igehirdetéssel üdvöztse a hívőket." (1Kor 1,21) Jól kell érzékelnünk és a maga teljességében fellelgetnünk kell a szavakat: "úgy tetszett Istennek." Mintha valami játékos kedv vagy a másik eszén való túljárás, illetve túljárni akarás csillanna meg az Istenben. Hogy rossz hasonlatot mondjunk: mint mikor a tanár közismerten gyenge tanulóval oldatja meg azt a számtanpéldát, ami előtt képtelenül áll az önhitt, kiváló diák. Vagy amikor Esze Tamás mezítlábas kurucaival verte meg az állig vasas császáriakat. Így mivel e világ (beleértve a teljes szellemi világot, tehát angyalokét és emberekét) az értelmes gondolkodás, a bölcsesség útján nem ismerte föl az Istent, vagyis a szellemek egyenes és természetes úton való haladásával nem találta Istent olyannak, amilyennek elképzelte, valami miatt nem találta elég bölcsnek vagy hatalmasnak, és ezért elfordult tőle s nem imádta teremtményi alázattal, mivel Istent Istenhez nem méltónak, oktalannak és végtelen hatalmáról elfeledkezőnek, vagyis gyöngének ítélte – ezért Isten Krisztusban vállalta a balgaságot és gyöngeséget, hogy megmutassa a "világnak": "Istennek a balgasága bölcsőbb az embereknél, és Istennek a gyöngesége erősebb az embereknél." (1Kor 1,25)

4. Mi lehetett a **szellemvilág próbatételének témája**? A kinyilatkoztatásban nincsen egészen világosan kimondva, de nyilván igaza lesz a középkori ferences teológusnak, Duns Scotusnak, aki örök megtestesülésről beszél a kolosszeiekhez írt levél alapján, melyben Isten szava kimondja: "Benne – Krisztusban – teremtett mindent a mennyben és a földön; a láthatókat és a láthatatlanokat, a trónusokat, uralmokat, fejedelemségeket és hatalmasságokat. Mindent általa és érte teremtett. Ő előbb van mindennél, és minden benne áll fönn." (Kol 1,16.17) A Krisztusban testté lett Igét nem tudták a Végtelen gyanánt elfogadni. Eszük szerint – hisz ezek zsenialításban tündököltek – képtelenségnek tartották a Végtelenségnek véges emberbe való leki-csinyedését, a Határtalanságnak teremtményi határok közé szorulását. Jól látták eszükkel, hogy ez nem egyeztethető össze az Isten bölcsességével és mindenhatóságával. Szerintük túlon-túl lealacsonyította magát az Isten, nem cselekedett magához méltóan; oktalannak és erőtlennek bizonyult előttük a végtelen fölségű Isten.

5. Itt lép be **Isten válasza**: nemcsak vállalja az Ige megtestesülését, de – Szent Tamás szerint ekkor határozza el a kereszttel való megváltást! – a kételkedés és a tagadás szellemeinek szabad kezet ad elképzeléseik kifuttatására. Ahogy Jézus megfogalmazza Keresztelő Szent János vértanúsága kapcsán: "Illés már eljött, de nem ismerték fel, úgy bántak vele, ahogy akartak. Így szenved majd tőlük az Emberfia is." (Mt 17,12) Amit csak ki tud találni a gonoszság, hogy lehetetlennek bizonyítsa Isten elgondolását, azt mind Krisztusra zúdítja, hogy így az Isten botránya még botrányosabb legyen, az Isten oktalansága még világosabb legyen, és Isten erőtlensége kézzelfoghatóvá váljék. Mint ahogy mindez be is teljesült a földi élet során, főleg azonban a keresztfán.

6. És ebben van **Isten győzelme**. Ahogy Szent Pál szavai által maga az Isten mondja a keresztre utalva: "Lefegyverezte a fejedelemségeket és a hatalmasságokat, nyilvánosan pellengérré állította őket, és Krisztusban dialmaskodott rajtuk." (Kol 2,11) Jézus is ennek tudatában jelenti ki: "Ítélet van most a világon. Most vetik ki ennek a

világnak a fejedelmét. Én pedig, majd ha fölemelnek a földről, mindenkit magamhoz vonzok." (Jn 12,31)

Az erőtlenségben rejlő erő és a balgaságon keresztül sugárzó isteni okosság nem fér bele a bálvánnyá lett görög Isten-eszménybe. Ha csak eszünkre támaszkodunk, igazunk is van, mert valóban képtelenségként hat a végtelen erőset gyöngének látni, az élet forrását szenvedni s meghalni tapasztalni. Éppen ezért össze kell törnünk az ész alkotta Isten-bálványt, és meg kell keresnünk az élő Istent, aki Jézus Krisztus Istene.

AZ ISTEN-BÁLVÁNY LEROMBOLÁSA

Talán túl erős állításnak látszik a görög bölcselet nyomán a keresztény tudatba is beáramló Isten-eszmét **bálványnak** nevezni. Hiszen Aquinói Szent Tamás az arisztotelészi bölcselet nyomán állítja fel az észérveket Isten léte és tulajdonságai mellett. És nem is szabad elhallgatnunk, főként nem szabad tagadnunk, hogy mindaz, amit a józan ész állít az Istenről – hogy ti. ő az Első Ok, Mozdíthatlan Mozdító, végtelen erővel és végtelen tudással és mérhetetlen jóssággal –, mind igaz, és ezt vallanunk kell az Istenről. De mert ezeknél makacsul megáll a tudomány is, a mindennapi ember is; és mintha csak betonfal épülne gondolatai köré, nem képes átlépni a megmerevült fogalmakon. És ez okozza azt, hogy a gondolkodó ember értelmében a márvány istenarcok merevségét veszik fel a lélek alkotta, az emberi gondolkodás eredményét jelentő Isten-kép változásai.

Már főntebb utaltunk Pascalra, aki a tudósok – tehát az értelmükkel dolgozók – Istene helyett Ábrahám, Izsák és Jákob Istenére mutat Jézus nyomán, aki hangsúlyozottan mondja: "Isten nem a holtaké, hanem az élőké, hiszen mindenki érte él." (Mt 22,32) **Az élő Isten** nem szorítható bele az emberi ész alkotta szabályokba. Az emberi életjelenségek sem szoríthatók bele értelmünk által felállított törvényszerűségekbe; mindig vannak kivételek, amik hom-

lokegyenest ellenkeznek sokszor megállapított szabályainkkal. Hát akkor az Istent miért akarjuk gondolataink partjai közé vonni, mikor végtelenségével túlcsap végeségünk határain? A korai középkor zseniális gondolkodója, a nyugtalan életében is titoksejtő Abélard Sic et Non (Igen és nem) c. munkájában viszi végbe az Isten-ismerés három útját: via affirmationis, via negationis et via eminentiae (az állítás, a tagadás és a kimagasló birtoklás útjai).

Így tehát Istenről csak **paradoxonokban, ellenmondásokban** beszélhetünk; Isten létgazdagságának két végpontja közül az egyik kimarad fogalmaink keretéből, pedig ez a két vég mint két pólus egymással szembenálló feszültségével a magasabb és bensőségesebb élet áramát van hivatva megindítani és fenntartani. A század eleji angol katolikus hitvédelem ezt kellőképpen ki is használta. Nekünk is észre kell vennünk ezt Jézus Krisztus Isten-élményében, mert csak így oldódik föl az emberi gondolkodás merevsége, bálványyszerűsége hajlamos természete.

Ezt neveztük – szokatlanul – **bálványtörésnek**. És ne féljünk ezt észrevenni és megállapítani Jézusnál. Ő a szombat-törést látványosan vitte végbe; a bálványosított Isten-képet óvatosan törte össze úgyannyira, hogy a XV. századi tudós és jámbor Nicolaus Cusanus bíboros tételbe merte foglalni: Deus, coniunctio oppositorum. (Isten az ellentétek összekapcsolása.)

JÉZUS KRISZTUS ISTENE

1. Jézus Istene nem kevésbé **hatalmas és végtelen**, mint az emberi tudás Istene. Ha nem is beszél sokszor róla, de megjegyzéseivel mindentudását és mindenhatóságát eléggé tudunkra hozza, és még megtetézi az ószövetségi Istenlátomások fölséges képeivel. Ő maga pedig szinte az aggályosságig hangoztatja: "Nem magamtól beszéltem, hanem aki küldött, az Atya hagyta meg, hogy mit mondjak és mit hirdessek." (Jn 12,49) Nem kisebb Jézus Istene, mint

akiről Szent Pálnál olvassuk: "Boldog és egyedül uralkodó, a Királyok Királya és Urak Ura, aki egyedül halhatatlan, aki megközelíthetetlen fényességben lakik, akit senki nem látott és nem láthat." (1Tim 6,15)

2. De hol van akkor a bálványtörés? Ott, amikor Jézus azt az elképesztő kijelentést teszi Nikodémusnak: "Úgy szerette Isten a világot, hogy megszületett Fiát adta oda" érte kereszthalálra. (Jn 3,16) Karl Barth, korunk legnagyobb református teológusa e kijelentésről – fölfoghatatlan tartalma miatt – nem mert prédikálni. Szent János ugyanezt röviden így fogalmazza meg: "**Az Isten szeretet.**" (1Jn 4,16) Bár Istenben minden tulajdonsága azonos önmagával – tehát ugyanígy mondhatjuk: Isten maga az örökkévalóság, a mindentudás, a mindentudás –, mégis mi emberek úgy tapasztaljuk Jézus kijelentéseiben, hogy mindez alá van rendelve – emberileg szólva – a szeretetnek. A szeretet indítja Istenet, hogy teremtsen, nem mintha neki lett volna szüksége a teremtményekre. A szeretet hagyatta meg vele a szellemi lények számára a szabadságot, ami neki is lételeme.

3. Mindezt sokszor hallottuk már, de egyszer rá kell találnunk **drámai mélységére**. Nem is gondoljuk, honnan kapunk megvilágítást. Jézus ama szavait kell kissé elemezni, amikkel kézzelfoghatóan, gyakorlati esetekre alkalmazva részletezi, mikor hasonlít szeretetünk Istenéhez. Alapelvként mondja ugyanis: "Ti azért olyan tökéletesek (Lk 6,36 szerint: irgalmasok) legyetek, mint mennyei Atyátok." (Mt 5,48)

a) Először is ebben a majdnem **önpusztító adásban** jelöli meg az isteni stílust: "Mindenkinek, aki kér tőled, adj, és aki elveszi, ami a tied, attól ne kérd vissza . . . Szeressétek ellenségeiteket: tegyetek jót, adjatok kölcsön (= előlegezzétek a szeretetet), és semmi viszonzást ne várjatok. Így . . . a Magasságosnak lesztek fiai, hisz ő is jó a hálátlanokhoz és gonoszokhoz." (Lk 6,30.36) Máténál így okolja meg az ellenségszeretetet: "Így lesztek fiai mennyei Atyátoknak, aki fölkelte napját jókra is, gonoszokra is, esőt ad igaznak is, bűnösöknek is." (Mt 5,45) Istennek ez a mindenkire kiterjedő, egyetemes szeretete, továbbá a viszonzásra nem váró

önzetlensége még jól beleillik az eszünk alkotta Isten-képbe.

b) De mit szólunk ahhoz, amit Jézus nem kevésbé **isteni stílusnak** nevez? "Én pedig azt mondom nektek – hangzik kijelentése –, ne álljatok ellen a gonosznak. Aki megüti jobb arcodat, tartsd oda a másikat is. Aki perbe fog, hogy elvegye a ruhádat, annak add oda a köntösödöt is. S ha valaki egy mérföldnyire kényszerít, menj vele kétannyira." (Mt 5,39–41) Mi magunk is elképedve olvassuk ezt a jézusi kijelentést, hogy nekünk embereknek kell ezt megtennünk, ha isteni hasonlóságúak akarunk lenni. De hogy fér ez össze az Első Mozdíttalan Mozdítóval, az Abszolútummal, a Végtelen Föl-séggel? Amire mi képtelenek vagyunk, azt az Isten tetézve megteszi. És állandóan teszi. Micsoda Isten-gyalázások történnék a káromlásokban, a vallás gúnyolásában! Az Isten, ahelyett, hogy lesújtana, újabb és újabb lehetőséget nyit meg a tagadások számára. Így tartja oda a másik arcát is, amire mi képtelenek vagyunk. A világot körülvevő titkok kutatásában milyen messzire elmerészkedik az ember: a kozmosz mérhetetlenségeibe és a tenger mélységeibe. És az Isten segít továbbmenni, még tovább, kétannyira is. És mennyire áhítozik az ember az Isten köntösére, mikor befolyásolni akarja a természeti jelenségeket, amiket az emberi hiedelem régebben Isten kezétől várt (eső, szárazság stb.). És Isten odaadja palástját is (eredmények a mesterséges tenyésztésben, a genetika sikerei stb.).

4. Könnyen lehet, hogy mindezt a rétor Krisztus számlájára írjuk: hogy tehát ezek nem igazi kijelentések, hanem csupán szónoki képek, amiket nem lehet a mégiscsak végtelen Istenre visszavezetni. **A végtelenül hatalmas Isten** mégsem lehet ennyire **gyöngé**. Ezt mondjuk mi. De meg kell néznünk, hogy mit mond az Úr Jézus. A gyilkos szőlőművesekről szóló példabeszéd szőlősgazdájában az Istent mintázza. A távolból szolgákat küldő gazda – ahelyett, hogy az egymás után küldött szolgákat először megverő, majd a következőket meggyalázó, s az utolsókat megölő szőlőműveseket megbüntetné – tanakodóvá lesz, és szinte tanácstalankodva kérdi önmagától: "Mit tegyék?" (Lk 20,13) És ekkor küldi el Fiát. A tékozló fiú atyja minden ellenvetés

nélkül adja ki a könnyelmű fiú örökrészét, noha tudja, mire fogja elpazarolni, és ahelyett, hogy levennie róla a kezét, hazavárja, hisz "messziről meglátja" (Lk 15,20), és "eléje siet". Az éber szolgák példabeszédében pedig az Úr megérkezésekor az éber szolgákat "asztalhoz ülteti, felövezi magát, és megy, hogy kiszolgálja őket." (Lk 12,37)

Ezek mind Jézus által fogalmazott példabeszédek. A részletek is Jézustól származnak. De szinte szó szerint ismételten mondja: "Aki első akar lenni, az legyen a legutolsó és mindenki szolgája." (Mk 9,35) És többszöri ismétlés után az utolsó vacsorán állapítja meg az elvet: "Közületek . . . a legnagyobb legyen olyan, mint a legkisebb, és az előjáró olyan, mint a szolga." (Lk 22,26) Isten országának törvényeként hirdeti ezt ki az Úr; azt pedig saját magáról mintázta meg: nem hirdette volna ki, ha maga meg nem tette volna már előre.

És ezt a valóban Elsőt, ezt a Hatalmasságot Jézus így szólítja meg: "Abba", ami az apának becéző, kedveskedő és bizalmaskodó megszólítása. És azt akarta, hogy mi is így szólítsuk meg, mikor Hozzá fordulunk. (Mt 6,9) Akit alkalmatlankodással is lehet – Jézus bátorítása szerint – meghallgatásra készíteni, mint az éjszakai vendéget kapó szomszéd (Lk 11,5) és az igazságtalan bírót (Lk 18,5) példabeszédében.

5. Jézus Krisztus Istene a **paradoxonok Istene**: végtelenül hatalmas és végtelenül gyöngéd. Hogy ezt a két végletet hogyan tudja egy isteni lényben és életének gazdagságában egyszerre feloldani, ez rejtély számunkra, emberek számára. De így van, mert az Ószövetségben Isten előre jelezte fölségében irgalmát és gyöngédségét, hogy úgy tud fölségesen nagy lenni, hogy kicsiny lesz, és úgy tud kicsivé és gyöngévé lenni, hogy fölségét és határtalanságát nem ingatja meg semmi. Istennek ez a fölfoghatatlan paradox, ellentéteket egybefogó valóságát fejezi ki a Szentírás a "szent" szóval.

Ez legvilágosabban akkor derül ki, amikor a sivatagban bolyongó nép többszöri lázadására Mózes és Áron ké-

telkedni kezd Isten megbocsátó irgalmában. Emberi eszük szerint igazuk volt: ennyi lázadást és hálátlanságot nem bírhat el az Isten fölsége. Isten nagysága annyira uralta elméjüket, hogy elképzelhetetlennek tartották az irgalmas könyörülést, és természetesnek gondolták a lázadás megbüntetését. Isten – és ez meglepő – nem a lázadókat bünteti, de választottait: Mózeset és Áront. "Mivel nem hittetek nekem, és nem dicsőítettetek meg (Vulg: bizonyítottatok szentnek) Izrael fiainak szeme láttára, nem vezethetitek el a népet" az ígért földre. (Szám 20,12). Az égbe meredő hegyen, lobogó tűzben, sötét felhőben, forgószélben, harsongásban vagy mennydörgő szózatban (Zsid 12,18) megnyilatkozó Istentől nem várták az irgalom harmatát. Mint ahogy a háborgó Illés látomásában sem a "hegyeket tépő, sziklákat sodró, hatalmas szélvészből, sem a földrengésben, sem a tűzben nem volt az Úr. A tüzet enyhe szellő kísérté." (1Kir 19,11) Izaiásnál a teremtményeit őszülésükig méhében hordó asszonynak, anyának és a gyermekével ölében hízelegve játszó anyának mondja magát az Isten. (Iz 66,11)

6. E jelzések ellenére sem tudott Isten gyöngesége utat törni magának a Krisztus korabeli zsidóságban Isten fölséges valósága mellett, úgyhogy Szent Pál leírhatta: "A zsidók csodajeleket kívánnak, a görögök bölcsességet követelnek." (1Kor 1,22) Pedig éppen ez a kereszténység Isten-élményében a legfölségebb, hogy az ésszel is felfogható **mindenhatóság és bölcsesség be van fogva** az Isten "gyöngeségének", tehát szeretetének szolgálatába, és új távlatok nyílnak föl a csodálkozó ember előtt, hogy milyen végtelen erők érvényesülnek Isten szeretetében, és milyen értelmi ragyogások fénylenek gyöngesége műveiben.

És ez azt is jelenti, hogy a mindenség legvégső fóruma nem az Értelme, nem is a Hatalom, de a Szeretet. És csak a szeretetnek van egyedül értelme, a szeretetnek van egyedül hatalma. És ahogy földünk kérge a belsejében forrongó tűztengeren zajlik, ugyanígy – sőt kozmikus távlatokra kitágítva – az egész világfolyamat Isten szeretetének tüzes óceánjain nyugszik.

7. Az erőnek belső mivoltából nézve nem természete és nem érdeke kisebb erők létrehozása, hisz természetszerűen elvonja és magába olvasztja a nálánál kisebbet. A végtelen értelemnek sem tulajdonsága, hogy kisebb eszméket és igazságokat állítson bele a világba. Csak a szerető Isten, Jézus Istene látja értelmét a teremtésnek, és csak ő meri vállalni a szabad szellemek létrehozásának kockázatát. Ő ugyanis **bízik szeretete győzelmében**, "hiszi" a szeretet végső diadalát.

8. Jézus Krisztus Istenével kell az emberi perbeszállásokat szembesítenünk és a világ számonkéréseit ellenőriznünk. Hitünk és felfogásunk szerint Isten végső szava a világhoz: Krisztus.

A REDUKÁLÓ EMBER

1. Világhírű filozófusunk, Pauler Ákos rendszerében szerepel a *reductio*, a **visszavezetés**: a sokféleségből az egyetemesre, a bonyolultból az egyszerűre való eljutás. Ám ez nemcsak a filozófusok módszere, mellyel az alapelvekig igyekeznek, hanem minden területen érvényesül. Az anyagi világban így jönnek létre a képletek, az élet világában a rendszerek, a szellem világában a gondolkodás alapformái.

Milyen nagy szolgálatot tett a világnak Thalészttól és Püthagorasztól kezdve a mai tudományos világig, a képletek felállítóig, hogy rövid képletekbe foglalták az egy-egy részterületre érvényes tennivalókat! Mennyi emberi számítástól és bajlódástól menekült meg többek között a hajóipar azáltal, hogy minden vízben lévő test az általa kiszorított víz súlyával lesz könnyebb! A kör és a gömbháromszög képletei nélkül hogyan boldogulnánk az úrkutatásban? Einstein relativitáselmélete és Heisenberg bizonytalansági relációja óta milyen robbanásszerű fejlődés folyik az atomoktól kezdve a kozmikus mindenség tudományáig! Ezért értjük meg, hogy miért ünnepelte a világ annyira Heisenberget az anyag képletének felállításáért.

De ugyanígy törekedett az emberi gondolkodás minden időben arra, hogy bölcselkedési rendszerét is rövid mondatokba sűrítse, és belőlük egész világképét kialakítsa. A régi görög bölcselők gondolkodási és világszemléleti formái nyernek megfogalmazást, midőn kimondják: Minden változik (panta rhei), vagy minden dolog mértéke az ember (pantón khrématón metron anthróposz). Descartes "Cogito, ergo sum"-ja (Gondolkodom, tehát vagyok), Kant kijelentése, hogy a dolog önmagában (Ding an sich) megismerhetetlen, ugyanúgy az újkori bölcselkedés alapigazságait jelzik, mint az egzisztencialisták "halálra rendeltségében" is gondolkodásuk forrását kell látnunk.

2. Ezt a visszavezetést – mert általános emberi eljárás – **Jézus is alkalmazta** az erkölcsi normák vonalán. A számtalan ószövetségi törvény felől tudakozónak az Isten- és emberszeretet parancsát mondja ki legfőbb parancsnak, és hozzáteszi: "Ezen a két parancson alapszik az egész törvény és a próféták." (Mt 22,40) Túl az erkölcsi szabályokon ezt az egyszerű formulára fogalmazott teljességet Jézus magáról – mint maga mondja – "képekben" (Jn 16,25) fejezi ki, a híres "Én vagyok" kezdetű kijelentésekben. "Én vagyok az út, az igazság és az élet." (Jn 14,6)

De Isten világosabban fejezi ki magát az apostoli kinyilatkoztatásban. Szent Pál írja: "Tudtunkra adta ugyanis (az Isten) akaratának titkát, hogy . . . Krisztusban mint főben újra egyesít mindent, ami a mennyben és a földön van." (Ef 1,9.10) Így a Krisztusban élő keresztény ember ámulva tudja meg, "mi a szélesség és hosszúság, a magasság és a mélység; megismeritek Krisztusnak minden értelmet meghaladó szeretetét, és beteltek az Isten egész teljességével." (Ef 3,18.19) És egész egyértelműen mondja: "Benne (Krisztusban) lakik testi formában az istenség egész teljessége, s benne lettetek ennek a teljességnek a részesei." (Kol 2,9)

3. A kereszténység mindig tudatában volt annak, hogy Krisztusban a teljességet kapja. Ám különböző korokban e teljességnek csak **egy-egy szempontját** hangsúlyozta. Az üldözések korában a senkit veszni nem hagyó Jó Pásztor képe ismétlődik a katakombák falfestményein. A konstantini

időkben a felszabaduló és uralomra jutó egyház a világ végén ítélni jövő diadalát elővételezi (Pantokratór), a népvándorlás viharai után az ezredforduló táján kezdenek feltűnni a feszületek, a keresztre feszítés reális valóságában (a perpignani feszület rémséges látomása), de ami azután a hit és áhítat fényében mindmáig megmarad, kiegészülve a reneszánsz-barokk ember Krisztusának különböző formáiban, a Jézus Szíve-áhítatban ellágyuló érzelmes Krisztustól és az élet minden területét lefoglaló (vö. Gaudium et Spes) Krisztustól a felszabadulás teológiájának forradalmár Krisztusáig. Ezek mind imponáló Krisztus-képek vagy inkább -elképzelések; a valóságos tiszteletben mindig vallották az Isten és ember Krisztust, de a gyakorlatban mégiscsak az egyes korok embereinek, azok életérzésének kivetítései, vagy legalább azok nyomát hordozzák.

Manapság anakronizmusnak tűnik a győzelmes Krisztusról beszélni, amikor a vallásos élet általános tünetei visszaesést mutatnak. Ezért az atyák korának triumfalisztikus Krisztusa idegenszerűen hat a bizánci mozaikokról letekintő Mindenható képében, bármennyire megbabonáz művészi szépségük. De ugyanennyire időszerűtlennek tűnik a szenvedés alatt roskadozó Krisztust a kereső emberek elé állítani; mert tagadhatatlan, hogy az emberiség legnagyobb vallási megmozdulása Krisztus személyéhez kötődik, és a legtöbb nyelvre lefordított könyv és a legnagyobb példányszámú emberi mű ma is a Biblia. Erre azért érdemes utalni, mert a mai ember a számok bűvöletében él. Tehát a haldoklás jegyei mellett a felemelkedés tünetei is tapasztalhatók.

Nem lesz nehéz megtalálnunk a megoldást, ha kellőképpen utánanézzünk az evangéliumokban, és ráfigyelünk arra, amire Jézus is a hangsúlyt helyezi.

JÉZUS JELE

Az biztos, hogy a keresztény tudatnak nem könnyű kiválasztani Jézus földi életének azt a mozzanatát, ami vala-

hogy az egész krisztusi művet magába foglalná és hordozná.

A középkori teológia, mely szeretett közmondásszerűen fogalmazni, és legsúlyosabb megállapításait szellemes aforizmákká formálta, ezt mondja: "Cum posset gutta, redemit unda", a megváltáshoz elég lett volna Jézus egy csepp vére is, de ő a vér tengerét ontotta. Ezt átvitt értelemben úgy is fogalmazhatjuk, hogy elég lett volna egy szempillantásig a földön tartózkodnia, de mégis 33 évig élt itt. Ha a 33 évnek bármelyik pillanatnyi mozzanata is elég lett volna a megváltás művének végrehajtására, akkor melyikre összpontosuljon a figyelmünk?

Jézus kortársai között sokan voltak, akik valóban úgy képelték el a Messiás eljöttét, hogy nem földi anyától születik, hanem az ismeretlen eredetből készen lép le a jeruzsálemi templom ormáról. (Jn 7,27, vö. Lk 4,9) És mintha a keresztény tudat figyelme is elsősorban a három évig prédikáló és csodatevő Krisztusra figyelt volna jobban, mint a názareti rejtett élet rejtett áldozataira. A gyermekségen túl alig foglalkoztatta a lelkeket az a 18 év, amit a templomból visszatérve el kellett töltenie. Néhány látomás és magánkinyilatkoztatás tagadhatatlanul áhítatot keltő, de az apokrif irodalom jóindulatú, viszont antropomorfizmussal teli szintjét alig meghaladó elemzése áll csupán rendelkezésünkre. Most mintha a vallásos érdeklődés középpontjába kerülne Názaret a Foucauld atya indítására egyre szaporodó szerzetes vagy világi csoportosulásokban.

Mindezeket a krisztusi életmozzanatokot az emberek választották ki áhítatos érzésük nyomán. De meg kell vizsgálnunk, hogy **maga az Úr Jézus Krisztus** mit tartott egész élete velejének, szinte egész küldetése foglalatának. Nem vagyunk nehéz helyzetben, hisz maga válaszol azoknak adott feleletében, akik jelet kérnek tőle: "Nem kapnak mást, mint Jónás próféta jelét. Amint ugyanis Jónás próféta három nap és három éjjel volt a hal gyomrában, úgy lesz az Emberfia is három nap és három éjjel a föld szívében." (Mt 12,39.40) Jézus itt nem csupán halálára utal, de burkoltan föltámadására is, hisz halála csak három napig tart.

És ez jellemzi minden elvi megnyilatkozását. A zsidó szellemiséggel találkozik Jézus Nikodémusban, és utalva Mózes rézkívójára, kijelenti: "Úgy fogják fölemelni (a keresztre) az Emberfiát, hogy aki hisz benne, . . . örökké éljen." (Jn 3,14) Amikor meg a semita légkörtől idegen görög világgal találkozik, ahelyett, hogy filozófálni kezdene görög módra, a búzaszem hasonlatában szemlélteti a halálban megsokszorozódó életet. (Jn 12,24)

De igaziból ezt teszi mindannyiszor, s amikor szenvedését megjövendöli, többszörösen is. Eلسorolja szenvedéseit részletesen, "de harmadnap feltámad." (Mt 20,19)

Ugyanezt teszi az apostoli idők hithirdetése, melynek foglalatja mindig Jézus halála és feltámadása volt. Úgyannyira, hogy a Szentírás tudósai a Szent Pál első Korintusiaknak írt levelében található rövid meghatározásban a hitvallások őseit látják. Így szól: "Elsősorban is azt hagytam rátok, amit magam is kaptam: Krisztus meghalt bűneinkért, az Írás szerint, eltemették és harmadnap feltámadt, ismét az Írás szerint." (1Kor 15,3.4) A halál és élet antinómiája áll Jézus küldetésének és eszmevilágának középpontjában.

ISTEN ÜDVÖSSÉGTERVE

Ha egy kissé meg akarjuk sejteni, hogy az Úr Jézus Krisztus miért forog állandóan a szenvedés és feltámadás paradoxonában, akkor kissé vissza kell térnünk gondolataink elejére. Az biztos, hogy a teremtés és a megváltás művét a titok homálya fedi: ésszel teljesen át nem látjuk. De eddigi elméldéseink alapján megsejthetjük az isteni titkok mélyét.

Azáltal, hogy Istenben a szeretet az uralkodó – ha szabad egyáltalán így kifejeznünk magunkat –, és hogy ő maga a Szeretet, sok minden világossá válik. Ugyanis ha mi Istent csupán abszolút Erőnek tartjuk (és sokan vannak, akik ezzel intézik el Isten-problémájukat: valamilyen Istent hiszek, mert valamilyen erőközpontnak lennie kell!), akkor a te-

remtés lehetetlennek látszik, hisz tapasztalásunk szerint a nagyobb erő magába olvasztja a kisebbet. Ugyancsak ez áll, ha Istent abszolút Értelemnek fogom fel. Nincs értelme a korlátolt létnek. Határai és ennek következtében hiányosságai teszik értelmetlenné a "töredék létet". **Csak a Szeretet teremthet** korlátozott lényeket, akiket a szellem szabadságának kockázatával állít bele a világba. Ugyanis a korlátozott lét korlátozott ismereteket csak az abszolút Létől kaphat, ezért nem is ismerheti meg teljesen a végtelen Élet összes szempontjait, és így fitélete is korlátozott lesz Istenről.

És nyilván ez történhetett a szellemi valóságok megteremtésekor. Isten Krisztusban **elhatározta a Megtestesülést**, benne, vele és általa elhatározta a teremtés nagy művét az "Elsőszülött" mintája szerint. Ezt nem fogadták el az anyagi hatalmasságok. És ekkor határozta el Isten, hogy a megtestesült Istenembert és az egész világot **a lázadó kezére adja**, hogy ő az egész mindenséget elképzelése szerint alakíthassa, szintén lázadóvá tegye, és így kimutathassa Isten szeretetből való teremtésének oktalanságát és gyöngegségét. A sátán tehát azt akarja kimutatni, hogy Isten nem cselekedett magához méltóan, amikor a szeretet ösztönzésére feladta bölcsességét és hatalmát.

Ezzel a szemponttal olvassuk el ismét Isten Szent Pálon keresztül tett kijelentését: "Mivel a világ a maga bölcsességével nem ismerte fel Istent isteni bölcsességében, úgy tetszett az Istennek, hogy balgaságnak látszó igehirdetéssel üdvözítse a hívőket." (1Kor 1,21) Miért látszott a "világ" színe előtt Isten balgának? Mert a szeretet életét élte. Úgy, ahogy Jézus jellemezte a szeretetet: Mindenkinék, aki kér, annak ad; aki kéri a köntösét, annak a ruháját is odaadja; aki ezer lépésre kényszeríti, elmegy vele kétannyira; és az őt arcul ütőnek a másik arcát is odatartja.

Így lett **a Sátán a világ fejedelme**, ahogy Jézus nevezi őt nem is egyszer. (Jn 12,31; 14,14.30; 16,11) Ezért mondhatja önelégülten Jézusnak, midőn megkísértve őt "egy szempillantás alatt fölvonultatta szeme előtt a földkerekség minden országát. Minden hatalmat és dicsőséget neked adok

– mondta –, mert hisz én kaptam meg, és annak adom, akinek akarom." (Lk 4,5.6) Sőt a halálon is uralkodott a sátán, és az embereket "a haláltól való félelem egész életükre rabszolgává tette." (Zsid 2,14.15) Szenvedésének kezdetekor, Júdás áruló csókja után Jézus a dorongokkal rátámadóknak mondja, de kozmikus értelemben is érthető: "Ez a ti órátok és a sötétség hatalmáé." (Lk 22,53) És a kezükbe adja magát, és engedi, hogy "azt csinálják velem, amit csak akartak." (Mt 17,14) Isten Jézusban tartotta az arculütőnek a másik arcát, Jézusban ment el a mérföldnyire kényszerítővel kétannyira, és adta a ruháját követelőnek a köntösét is. Jézus maga valósította meg azt a módot, ahogy tanítványait a világ meghódítására küldte: felszerelés nélkül, emberi eszközök segítségével nélkül. "Úgy küldelek, mint juhokat a farkasok közé. . . Ne vigyetek táskát, botot, sarut, se két köntöst." (Vö. Mt 10,16.10)

Szent Pállal ezt világosan így írhatja le az Isten: "Ő (Jézus) mint Isten Istennel való egyenlőségét nem tartotta olyan dolgnak, amelyhez föltétlenül ragaszkodni kell, hanem szolgai alakot öltött, kiüresítette magát, és hasonló lett az emberekhez. Külsejét tekintve olyan lett, mint egy ember. Megalázta magát, és engedelmeskedett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig." (Fil 2,6-8)

AZ ISTEN TAKTIKÁJA

De miért csinálja Isten ezt az öнкиüresítést? Ezt kérde évezredek óta az emberiség. Holott rendelkezésre áll a túlvilág minden ereje és hatalma. Mi, Isten-hívók egy kissé meg vagyunk mindig szeppenve attól, hogy Isten és Isten ügye ennyire gyöngé.

1. De Jézus nem volt egy csöppet sem megszeppenve. Sőt éppen szenvedése kezdetekor tett erről tanúságot, amikor a Getszemáni kertben elfogták, és Péter egyik társával együtt kardot rántott Jézus védelmében. "Tedd vissza hüvelyébe kardodat . . . Vagy azt hiszed, hogy nem

kérhetném Atyámat, s nem küldene tizenkét légió angyalnál is többet?" (Mt 26,52.53)

Mikor megkötözötte Pilátus előtt áll, teljesen kiszolgáltatva ellenségeinek, ugyanezt mondja: "Ha ebből a világból volna országom, harcra kelnének szolgálaim, hogy ne kerüljek a zsidók kezére." (Jn 19,36) **Jézus tudta Isten taktikáját**, ami nem más, mint a szeretet taktikája: a lázongó intelligenciákat magukra kell hagyni.

2. Engedni kell az elgondolásaikat kifutni, hogy kiderüljön azok semmi volta, szembesítve Istennek szeretettaktikájával. Hogy Isten "gyöngeségnek és balgaságnak" ítélte módszere valóban **okosabb és erősebb az emberekénél**.

Ezt az isteni módszert az emberi síkra levetítve a Biblia nyíltan megmondja: "Isten szívük vágya szerint kiszolgáltatta őket a tisztátalanságnak . . . Nem méltatták az Istent arra, hogy megismerjék; az Isten is romlott eszükre hagyta hát őket, hogy alávaló tetteket vigyenek végbe." (Róm 1,24.28)

De hogy ez az emberi történelmi szinten lejátszódó folyamat kozmikus távlatokban gyökerezik, azt ismét Szent Páltól tudjuk. A bűnök elleni küzdelemről szólva írja: "Nem annyira a vér és test ellen kell küzdenünk, hanem a fejedelemségek és hatalmasságok, ennek a sötét világnak kormányzói és az égi magasságoknak gonosz szellemei ellen." (Ef 6,17)

3. Hogy ez az isteni pedagógia, a téves elképzelésekre való ráhagyás **emberileg harc formáját ölti föl** a kinyilatkoztatásban, ez csak alkalmazkodás a mi korlátolt gondolkodásunkhoz. Voltaképpen egy világfolyamatról van szó. Erre utalnak Jézus szavai is: "Láttam a sátánt: mint a villám, úgy bukott le az égből." (Lk 10,18) A szenvedéséhez közel pedig ezt mondja: "Ítélet van most a világon. Most vetik ki e világnak a fejedelmét." (Jn 12,31) Az utolsó vacsorán pedig a megígért Szentlélek munkálkodásaként kilátásba helyezi az őt követő hívek meggyőzését (az igazság és bűn mellett) "az ítéletről, mivel a világ fejedelme ítélet

alá esett." (Jn 16,11) Jézus hívei tehát benne állnak a sátánnal való viaskodásban, de azzal a tudattal, hogy ennek vesztese a már elítélt sátán.

Hogy ez egy a **világmindenségben jelenlévő folyamat**, már a zsoltárok is előre jelzik. A 110. zsoltárban, amit más viszonylatban ugyan, de az Úr Jézus is idéz, ezt olvassuk:

"Azt mondta az Úr az én Uramnak:
Ülj jobbomra, és minden ellenségedet
lábad alá teszem zsámolyul.
Az Úr kinyújtja hatalmas jogarod Sionból,
uralkodj ellenségeid közepette." (110,1.2)

Erre a világon átretegő folyamatra utal egész drámaian a 2. zsoltár:

"Miért háborognak a nemzetek?
A népek miért kovácsolnak hiú terveket?
A föld . . . nagyjai összeesküsznek,
az Úr ellen és Fölkentje ellen:
Törjük össze bilincüket,
tépjük szét rabláncukat!
Aki az égben lakik, mosolyog rajtuk." (2,1-4)

És ennek a világfolyamatnak mozgása érződik ki a Boldogságos Szűz Mária énekéből is, a Magnificatból:

"Karja bizonysgot tett hatalmáról,
szétszórta a szívükben gögösöket.
Letaszította trónjukról a hatalmasokat,
az alázatosakat pedig fölemelte." (Lk 1,11)

4. De **hogy szórja szét a maguk elképzeléseivel eltelt gögösöket?** És hogy taszítja le trónjukról a hatalmasokat? Saját terveik, saját elgondolásaik és saját fegyvereik által. A zsoltárokban se szeri, se száma, amikor a zsoltáros Isten beavatkozását úgy kéri, "hadd essenek saját csapdájukba." (5,11) Vagy hálatelten állapítja meg:

"Gödrtöt ásott, kimélyítette,

de ő esett a maga ásta verembe.
Gonoszsága visszahull saját fejére,
álnoksága fejének tetejére." (7,16.17)

Ismételten kéri:

"Akadjanak nekem vetett hálóba maguk,
és essenek bele a verembe." (35,8)

Továbbá: "Kardjuk a saját szívükbe hatolt." (37,15)

De az egész Ószövetségen végigvonul ez az isteni gondolat, hogy a választott nép ellenségei a saját fegyvereiktől esnek el. Gedeon bíró a mádiánitákat a saját fegyvereikkel önmagukat öldösve semmisítette meg. (Bír 7,22) Dávid parittyakövével terítette le az állig vasba öltözött Góliátot, és Góliátot Góliát kardjával ölte meg. (1Sám 17,51)

Valami ilyesmi érződik ki Jézus példabeszédéből is, amit a farizeusok ama vádjára mondott, hogy Belzebub segítségével úzi ki az ördögöket. "Amikor az erős ember fegyveresen őrzi házáat, biztonságban van vagyona. De ha egy erősebb megtámadja és legyőzi, akkor elveszi fegyverét, amelyben bízott, és a zsákmányt szétosztja." (Lk 11,21.22) Itt hangsúlyt nyer a sátán fegyvere és vagyona. Jézus fegyver és vagyon nélkül vonul ki a sátánnal való küzdelemre. Jézus ereje a gyöngesége. A világ fejedelme – mint láttuk – céltudatosan birtokolja a világot; abból válogatja ki fegyvereit, megtetézve a szenvedéssel és halállal. Jézust is előbb sikerekkel akarja legyőzni: a világ országainak hatalmával és gazdagságával, majd a démonok hitvallásával (Lk 4,41), a csodák sikereivel (Jn 6,15), végül a szenvedések (sikertelenség, eredménytelenség, igaztalan ítélet, megalázó szenvedés és halál) garmadájával. Jézus a sátán kezéből kiragadott fegyverrel kerekedik föléje, és övéinek szétosztja zsákmányát – a fegyvert is, a zsákmányt is.

5. Fel kell figyelni arra, hogy **Jézus a sátán használta fegyverekkel győz**. Ezek közül is el kell csodálkoznunk a szenvedés és a halál fegyverének használatán. Ezek ugyanis negativitások, és a természetük az, hogy az élet kioltói, ill. kisebbítói legyenek. És Jézus ezekkel az életet

emésztő s végül is elvevő sátáni eszközökkel teremt új, magasabb rendű, isteni életet. Milyen különös isteni erők kisu-gárzása kell ahhoz, hogy a rombolás eszközei az építés szolgálatába álljanak, a sötétség a világosság útját készítse!

AZ ISTEN REMEKLÉSE

1. A világ szellemi nagyságai (angyalok is, emberek is) az Isten végtelen hatalmát és mindenén áthatoló értelmességét féltik attól, hogy ő maga a Szeretet, és **vállalta a szeretet gyöngeségét és balgaságát**. Holott azt kell megcsodálnunk, hogy éppen ebben tündöklék mindenhatósága is, végtelen értelmessége is.

Az egyház liturgiája, a szentáldozás meghitt pillanata előtt közvetlenül, imájában rácsodálkoztatja a papot (és a pappal együtt mindenkit) arra a szokatlan csodára, amit Krisztus testének és vérének vétele jelent. Ezt imádkoztatja: "Uram Jézus Krisztus! Te az Atya akaratából a Szentlélek közreműködésével halálod által keltetted életre a világot . . ." A Szentháromság közbejöttével történik meg tehát az a különös, lélekzetelállító tett: halállal életet adni, isteni életet. Micsoda paradoxon! Milyen ellentmondás!

2. Mert nézzük csak az életadás vagy életfakasztás különböző módjait. Az élet tudomány, a biológia alapelve: *omne vivum ex vivo* – csak élőtől eredhet élet. És ha lelki szemünk előtt feltárul a **nagy Mindenségen átremegő Erősz** – a legkisebb egysejtűtől kezdve az emberiségen végigszárguló szerelmi szenvedély zuhatagos örvényléséig, hozzávéve a szellemi ember szerelem ösztönözte alkotásait és törő-zúzó kitéréseit –, akkor rásejtünk annak szépségére, de építő vagy pusztító erejére is. És mindez azért van, hogy életből élet fakadjon!

Az ember azonban nem áll itt meg, mert életet akar teremteni. És most elsősorban nem a lombikbébi-kísérletekre utalunk, hanem arra, hogy a költészetben a holt szavakba,

a művészetekben a holt anyagba is szeretne életet vinni. "Szólalj meg, Mózes!" – kiáltott fel Michelangelo híres szobrának befejezésekor. Minden művész szeretné megszólaltatni az életet alkotásában. Csodálatos a művészetek világa! A botját faragó pásztoról, a ruháját, lakását díszítő egyszerű embertől a legnagyobb regényírókig, szobrászokig, festőkig mindenki szólítani akarja Mózesét, de a Mózesek nem szólalnak meg. Pedig milyen élmények, belátások, gondolatok és energiák teszik hallatlanul érdekessé és gazdaggá a művészek életét! Anyagból élet – ez a művészet csodája.

3. De hol van ettől a **semmiből életet varázsoló isteni kéz**, mely a teremtésben fejeződik ki? Egyik szentatya ezt mondja: *Deus ecstasim passus est creando* – kitörő örömeiben teremtett. Erre már ember nem képes.

Próbáljuk megsejteni, hogy milyen zsenialitás, a gondolatoknak és erőknél milyen örvénylése és áradása kellett ahhoz, hogy a mindezeken túl és mélyebben fekvő halálból életet csiholjon az Isten. Hiszen ha az élőből életet előhozni annyi emberi energiát mozgat meg; ha az élettelen anyagra az élet jelét rálehelni olyan lenyűgöző szellemjárásokat igényel; és végül ha a semmiből való teremtés olyan isteni erő és ragyogás kisugárzásával jár – akkor milyen lehet egy elrontott élet, egy tönkretett élet, egy elpusztított élet sorompóba állítása egy magasabb rendű világ létrehozására?! Ide tényleg az a bölcsesség kellett, amit Szent Pálnál maga az Isten "szerfölött sokrétű bölcsességnek" nevez. (Ef 3,10)

4. Hát még mekkora hatalom kellett **az élet ellenkező előjelű mozzanataiból** (szenvedés, halál) **életet előhozni**, ha e negativitások közé besoroljuk a bűnt is, a sátán erőmutatványainak következményét?! Mert ez is van. A kinyilatkoztatás nyíltan beszél róla. Bár nem sokszor, mert akik csak a szemükkel olvasnak, és az értelmükkel nem, könnyen félreérthetik a dolgot, és kimondják azt, amit Szent Pál is megkapott: "De mit szóljunk ahhoz, hogy gonoszságunk teszi nyilvánvalóvá Isten igazságát? Mert emberileg szólva nem igazságtalan az Isten, amikor haragjával sújt? . . . S miért ne tennék rosszat, hogy jó származzék belőle, mint

némelyek rágalmaznak minket, hangoztatva, hogy efféle tanítunk?" (Róm 3,5.8)

Ennek ellenére nyíltan hangoztatja, hogy a bűn halálából élet fakad. (Róm 11,15) Továbbá hogy Isten a hatalmát és irgalmát akarja megmutatni, és dicsősége gazdagságát ragyogtatja fel. (Uo. 9,24.25) És ahol elhatalmasodik a bűn, még túlradóbb a kegyelem. Csodálatos kijelentések ezek. Nem is meglepő, hogy a végén Szent Pál szinte fejéhez kapva kiáltja: "Mekkora a mélysége az Isten bölcsességének, gazdagságának és tudásának! Mily kifürkészhetetlenek szándékai, mily megfoghatatlanok útjai?!" (Róm 11,33) Valóban fölfoghatatlan, hogy Isten végtelen szeretetével szabadon engedi a bűn forrását, és engedi az egész világot s benne minden embert elárasztó világfolyamattá növekedni, és mégis a bűn lázadásával csak a jót és a kegyelmet mozdítja elő. A zsoltár "vasvesszőről" (2,9) beszél. De ez számunkra alkotott emberi kép, hogy értsük, miről van szó. Miként a középkori legenda szerint: Az egyházzsuzakadás megszüntetésére hívott Szent Bernát kocsijának kerekét az ördög – ember nem lakta hegyek közt – egy ökölcsapással széttöri, hogy megakadályozza Bernát Rómába jutását. Ám Szent Bernát ráparancsol az ördögre, s az kénytelen a hiányzó negyedik kereket helyettesítve Bernátot Rómába vinni. Ép szekérral nem különös dolog Rómába eljutni; törött kerekű szekérral is idejében odajutni, ez a bravúr, ez a mestermű. De főként az a művészet: magát az ártót, magát az akadályozót befogni céljaink szolgálatába.

5. Isten szabadjára engedi a sátán minden elképzelését, amivel alááshatja Isten tekintélyét, erejét és bölcsességét. Ezért megy el vele nemcsak ezer lépésre, de kétezerre. És ezért folyik a történelem folyamán mindannak az elvétele, amivel az eszmélkedő emberi gondolkodás kezdetben az isteneket vagy az Istent ruházta fel. A tudomány fölfedezéseinek naiv izgalmasában a tudomány emberei hurrát kiáltva gondolják letaszítani Istent fölségének trónjáról, és elragadni Tőle méltóságának palástját; Isten bátran odaadja a köntösét is: segíti őket eredményeikkel a világegyetem mélységeibe jutni. És éppen ezek a föltárt

mélységek kényszerítik még nagyobb ámulatra legnagyobb tudósainkat a megsejtett, még nagyobb titkok előtt.

Ha **össze akarjuk foglalni** eddigi elmélkedéseinket, akkor talán így kellene sorba állítanunk a tényeket.

Az Istennel perlekedő ember szemrehányásaira Isten válasza a megfeszített Krisztus. De hogy Jézust el tudjuk helyezni az Isten világába, össze kell törnünk a tisztán emberi ész alkotta Isten-képet. A végtelen Értelmes nem tarthatja értelmesnek a véges, illetve korlátozott lét teremtését, hisz annak a szemléletmódja is korlátozott lehet, vagyis tévedő. Az abszolút Erő mellett nem indokoltak a teremtéssel szűkre fogott erők. Csak a Szeretet képes arra, hogy véges lényt teremtsen, és csak az tud számolni annak kockázatával, hogy majd nem futja erőiből mindenre, ami tökéletes, vagyis hogy a véges lény vétkes lény lesz. Így az Örök Szeretetből teremtett lények nem tudták korlátoltságuknál fogva megítélni Isten terveit; az Örök Szeretetet oktalanságnak és erőtlenségnek ítélték. Viszont Isten Krisztusban akarja megmutatni, hogy tévednek ezek a szellemi hatalmasságok. És hogy ezt napnál világosabban bebizonyítsa, e lázadók kezébe adja az emberré lett Fiát: csináljanak vele, amit csak tudnak vagy akarnak. Ami teremtett korlátoltság vagy gonoszság csak van, azt mind Krisztusra zúdították. De Jézusban megmutatkozott az Isten rejtett, igazi mivolta.

A HÚSVÉTI TITOK

1. A világ perlekedik Istenével. Számos ésszerűtlen dolgot tapasztal, ezért számon kéri Tőle az ésszerűséget. Mennyi dolgot nem találunk ésszerűnek és célszerűnek! Miért van ez így, és miért nincs másként? – kérdezzük. Hol a végtelen Okosság? És mert nem ismerjük föl, tagadni kezdjük Istent. De Isten nemcsak az Okosság Istene. – Azután az erő és a

hatalom szempontjából nézünk a világra, és nem tapasztaljuk a végtelen Erő és a legyőzhetetlen Hatalom jelenlétét. Úgy sóvárogjuk, hogy a fogyhatatlan erő semmisítse meg a lázadásokat, és az Erő csöndesítse le a nyugtalanul száguldó erőket. Igen, de Isten nemcsak a hatalom Istene. Isten a Szeretet Istene, és – vállalva a szeretet gyöngeségét és oktalanságát – Krisztusban adta meg a választ a kérdező világnak. Krisztus lett Isten "gyöngesége és oktalansága". De – és ebben megingathatatlan a kinyilatkoztatás – "Istennek a balgasága bölcsebb az embereknél, és Istennek a gyöngesége erősebb az embereknél." (1Kor 1,25) Egész közönségesen ezt úgy fejezhetnénk ki: **Isten tragikum**a az, hogy csupa szeretet, de **nagysága** és mindent meghaladó **ereje** is ez: hogy végtelenül szeret. Beszéltünk arról, hogy a világ választ kér és vár Istentől az ő kihívásaira. Isten válasza: Krisztus szenvedése és feltámadása.

2. Már előbb is láttuk röviden, hogy az ember szereti eszmerendszerét rövid, de mindent magába foglaló axiómákban fogalmazni. Voltak, akik az **evangélium lényegének** az Isten atyaságát hirdették; mások pedig ennek emberi megfelelőjét, az istengyermekséget állították a középpontba. Mindkettőről nagyon sok szó esik az evangéliumokban; de hiányzik belőlük a bűn, a szenvedés jelenléte, noha ezek elsődleges tapasztalataink közé tartoznak, és a legsürgősebben megoldandó lelki problémáink közé tartoznak.

Más irányzatok a szenvedést és a szegénységet állítják Jézus szemléletének központjába (napjainkban a felszabadulás teológiája képviseli ezt). De itt meg a feltámadásban győztes, illetőleg problémákat megoldó Krisztus tűnik háttérbe szorulni.

Ezekkel a próbálkozásokkal nem az a baj, hogy nem igazak, hanem az, hogy csak részben tartalmazzák az igazságot. Nekünk meg kell néznünk, hogy Jézus miképpen gondolta és csinálta.

3. Jézus **kétféle embercsoporthoz küldetett**: a választott néphez és a világ többi népeihez, közönségesen a pogány világhoz.

Mikor az **ószövetségi választott nép** hivatott képviselője előtt nyilatkozik meg, akkor egyenesen a húsvét titkára utal. "Amint fölemelte Mózes a kígyót a pusztában, úgy fogják föl-emelni az Emberfiát is, hogy aki hisz benne, el ne vesszen, hanem örökké éljen." (Jn 3, 14.15) A legszorosabb kapcsolatban említi egymással a keresztet és az örök életet. És ezt az írástudó Nikodémus nyilván meg is értette, vagy legalábbis megsejthette. Hiszen Jézus mindig az Írásokra hivatkozik, valahányszor érinti megváltó szenvedését és feltámadását. Ilyenfajta formulákat használ: "Az Emberfia elmegy ugyan, amint meg van róla írva." (Mk 14,21) Az emmauszi úton is (Lk 24,13), az esti megjelenéskor is visszatérő gondolata: "Meg van írva, hogy a Messiásnak szenvednie kell és harmadnap feltámadnia a halálból." (uo. 46) Ezért sokan azt gondolják, hogy a szenvedéses megváltás eszméje szemita fogantatású, és a zsidó mesianizmusnak egyik válfaja az, amit az evangéliumok képviselnek.

Azonban meg kell fontolnunk, hogy Jézusnak volt találkozása a szemita gondolkodástól idegen, egész más tájékozódású **görög világ képviselőivel** is, noha csak Izrael házának elveszett juhaihoz küldetett. (Mt 15,24) Talán némi túlzással drámainak nevezhetnénk ezt a találkozást, amit – és ez is jellemző – az a Szent János ír le, aki legtöbbit és legemelkedettebben írt az igazságról és a szeretetről, a Platónban és Arisztotelészben feltisztult görög bölcselkedés e két vezérgondolatáról. Jézus nem a bölcséleti gondolkodás alapelveivel vezeti be küldetését, hanem a búzaszemről vett csodálatosan szép és láttató hasonlatával jelzi, hogy Ő a halálban megsokszorozódó életet hozza megváltásában a világnak. (Jn 12,20-28) Meglepő ez a hirtelen, előkészítés nélkül való előtárása titkai mélyének. És mintha érzekelte volna a testileg-lelkileg kialakított szép élet szomszjasainak elgondolható meglepetését, Jézus maga is megdöbben ettől a gondolattól. És nem is várja, hogy ezt a megdöbbenését apostolai vagy az evangélista vegye észre, maga ad számot ott a görögök előtt felzaklatott belső állapotáról: "Megrendült a lelkem. Mit is mondjak? Szabadíts meg ettől az órától?" (Jn 12,27) Velünk érző emberisége tárul fel előttünk e fölkiáltásban, és az Ószövetség

előkészítése nélkül odafigyelő emberek is az Örök Ember megtorpanását veszik észre az ő sajátos sorsában.

4. Mindenesetre levonhatjuk a következtetést, hogy Jézus a választott nép előtt is, a görögök s bennük a világ mindenféle kultúrájú népe előtt is a halállal való megváltás húsvéti titkát tartotta egész belső világa és szellemisége teljes foglalatának.

A HÚSVÉTI TITOK LÉNYEGE

1. Benne élünk a húsvéti titokban. Egyházunk minden szentmisében elmondhatja velünk az átváltoztatás szavai után: "Halálotat hirdetjük, Urunk, és hittel valljuk feltámadásodat, amíg el nem jössz!" És áhítatos lélekkel nyitjuk meg szívünket szentséges halálának és feltámadásának kegyelmei előtt. De van ennek a húsvéti titoknak egy olyan arculata, amire talán nem gondolunk, de ami különös finomságot ad e titok tükrözésének, hogy ámuló lelkünk előtt minél láttatóbban táruljon fel az Isten végtelen szeretetétől irányított mindenhatósága és bölcsessége.

2. Megszoktuk ugyanis, hogy Jézus életének eseményeit az idő egymásutánjában szemléljük. Igazunk van, hiszen így is zajlottak le. És egyházunk is az év folyamán egymás után veszi sorba Jézus földi életének titkait ünnepi rendjében. Épp ezért nehezen tudjuk tudatosítani, hogy egy szentmisében – bármelyik ünnepen vagy bármelyik napon – Jézusnak egész földi élete jelenvalóvá lesz. Kevesen vannak, akik meg tudják magyarázni, hogy a karácsony angyalzenés hangulatában miért emlegetjük a golgotai halál véres drámáját. De ha nem is tudjuk megmagyarázni, azért tudunk kell, hogy így van. A húsvéti titokban egyszerre, egyidejűleg van jelen Jézus szenvedése és halála (egész földi életével együtt) a feltámadás húsvéti győzelmével. Tehát nem egymás után, sem nem külön-külön. Vagyis nem úgy, hogy előbb szenvedése lesz jelenvalóvá, majd pedig feltámadása. Nem is úgy, hogy vagy a szenvedésre

emlékezem, vagy a feltámadásra. Hanem **egyszerre, együttesen jelenvalónak** hiszem halálának és feltámadásának egész világát.

3. De igaziból ennek így is kell lennie. Hasonlóságot a semmiből való teremtés valóságából vegyünk. Ahogy Isten teremtő keze a semmiből kiemel bennünket, és fenntartja világunkat és életünket – hogy képletesen beszéljünk: a "semmi" állandóan elnyeléssel fenyeget, de a jelenlévő isteni Kéz fenntart bennünket. Együtt van tehát a tátongó semmi visszahúzó "ereje" és a minket fenntartó és ránk gondot viselő Istennek teremtő ereje. Életünk voltaképp ennek az első pillanatnak a folytatása, illetőleg fenntartása vagy folytonos ismétlése.

Körülbelül így van a feltámadással is. Jézus három napig feküdt a sírban. Húsvét éjjélkor a lepecsételt kővel elzárt sírból senki által nem látottan kijött, érintetlenül hagyva a követ a pecséttel. És volt drámai találkozása a halállal a próféta szerint, kit Szent Pál is idéz:

"Halál, hol a te győzelmed?
Halál, hol a te fullánkod?" (1Kor 15,55)

Szinte izgatóan feszült a légkör! A megsemmisült halál – legyőzetésének csalhatatlan emberi bizonyítékaival: a töretlen pecséttel, az el nem hengerített kővel, az örökdő katonákkal – áll szemben az isteni élet győzelmében lévő, de emberi bizonyságokat még nem birtokló Krisztussal. És ez a drámai szembenállás folytatódik a húsvéti titokban továbbra is, akármilyen formát öltsenek is a külső cselekmények.

4. Hogy ez az együtt létezés nem a képzelet játéka, azt **bibliailag** fényesen lehet **igazolni**. És mindjárt az Ószövetségen kezdve utalnunk kell a messiási zoltár prófétai kijelentésére, amikor is az Isten jobbjára ülteti a megváltást elvégző Messiást, és azt mondja neki: "Uralkodj ellenségeid *közepette!*" (Zsolt 110,2) A zoltárban szereplő ítéletig az ellenségek vannak, erőben vannak, létben vannak; de a Krisztus közöttünk uralmon van. A másik

zoltár is hasonlóképp beszél. A háborgó és hiú terveket kovácsoló nemzeteken és a föld nagyjain mosolygó Isten Fölkentjének mondja: "Vasvesszővel verheted őket, és mint cserépedényt, összetörheted." (Zsolt 2,9) A föld hatalmasai tehát teljes erejükben vannak, de a hatalom Krisztus kezében van (verheted, törheted). A 68. zoltárból idézi az égbe szálló Krisztussal kapcsolatban Szent Pál: "a fogságot fogságba vetette" (Ef 4,8, de csak a Vulgáta szerint). Ez annyi, mint börtönt börtönbe zárni. Izaiás az Úr szolgájáról úgy beszél, mint aki "úgy nőtt fel előttünk, mint a hajtás és mint a gyökér a szomjas földből." (Iz 53,2) Gyökér és szomjas föld éppoly paradoxon, mint élet és halál. A szomjas föld elszáritja a növényt. De az Úr szolgája a szárazság sújtotta földben is az élet hajtásait növeszti, illetőleg a halál világában is él. Akármerről közelítsük is meg a megváltás elővételezését az Ószövetségben, mindig megtaláljuk ezt a kétarcúságot: az isteni erő és az erejét veszített, de lázadó mozgolódó ellenséges hatalmak, illetőleg valóságok kettősségét.

5. Még inkább kiderül ez az újszövetségi kinyilatkoztatásban. Mindig tisztában volt az egyház Jézus halálának és feltámadásának központi jelentőségével, csak éppen erre az "egyszerre valóságra", erre az együttlétezésre, illetőleg annak jelentőségére nem irányította rá figyelmét. Így nem is élvezhette annak logikai gyönyörűségét, hogy ebben az egy valóságban mennyire benne van az egész evangélium, mennyire benne feszül az Isten egész megváltási terve, és hogyan érvényesül ez a titok az egyház mindenkori történelmében és az egyes hívek életében is.

Isten Szent Pállal megéreztetni azt a nagy világvajúdat, ami az egész természetben, de az istengyermekséget elnyerteken is uralkodik. "De nemcsak az (az egész természet), hanem mi is, akik bensőnkben hordozzuk a lélek csírát, sóhajtozunk és várjuk a fogadott fiúságot, testünk megváltását." (Róm 8,23) És hogy ez a kettősség milyen konkrét alakot nyer, azt előbb már megmondta: "A keresztségben ugyanis eltemetkeztünk vele együtt a halálba, hogy miként Krisztus az Atya dicsőségéből föltámadt a halálból, úgy mi is új életre keljünk. Mert ha halálának hasonló-

ságában egybenőttünk vele, úgy leszünk föltámadásában is." (Róm 6,4.5) Ezt a kinyilatkoztatást a legtöbb szentírásolvasó a testi halálunkra és majdani feltámadásunkra érti. Pedig itt elsősorban a bűnnek való meghalásáról és a kegyelemben való új életről beszél. Amint az egész 6. fejezeten át ezt mondja.

Egész világosan azonosítja azonban a kegyelemben megváltott ember kettősségét Jézus halálával és feltámadásával lelkünkben. "Ez a kincsünk azonban cserépedényben van, hogy a nagyszerű művet ne magunknak, hanem Istennek tulajdonítsuk. . . – (majd, részletezve szenvedéseit, hozzáteszi:) Testünkben folyton-folyvást viseljük Jézus szenvedéseit, hogy Jézus élete is megnyilvánuljon testünkön. Életünkben állandóan ki vagyunk téve a halálnak Jézusért, hogy Jézus élete is nyilvánvaló legyen testünkön." (2Kor 4,10.11) Ugyanezt fejezi ki a Galatákhoz írt levélben: "Általa (Krisztus által) keresztre szegezték nekem a világot, és engem is a világnak"; de az egyetlen döntő az emberben élő "új teremtmény" (Gal 6,14), aki nem más, mint Krisztus. Még világosabban szól erről a Filippiekhez írt levélben: "Isten ugyanis a hit által tett igazzá, hogy megismerjem őt és feltámadásának az erejét, de a szenvedésben is vállaljam vele a közösséget." (Fil 3,10.11)

6. Jézus szenvedéses halálának és dicsőséges feltámadásának szoros egységét az Úr csodálatos művészettel tette szemléletessé a világ előtt. Azzal ugyanis, hogy sebeit feltámadt testén hagyva, **magához láncolta a halált**. Úgy csavarta ki a halál kezéből a fegyverét, vagyis a sebeket, amikkel Jézus életét kioltotta, hogy feltámadt testén őrizte.

Ezek nem festett sebek voltak, ez méltatlan lenne Jézushoz. Nem is sebhelyek, mint ahogy a legtöbb fordítás jelzi. A görögben nem toposz szerepel, vagyis a helynek a szava, hanem tüposz, ami vésett, vájt nyílást jelent (amely ugyan be is forradhatott). De a Jelenések könyvének látója úgy látja a világesemények középpontjában lévő Barányt, "mintha megölték volna". (Jel 5,6) Forradt sebek a bárányon nem tűnnek föl, csak a vézészről lehet észrevenni, hogy halált hozó sebeket hordoz. Jézus sebeiről nem írták fel,

hogy vérzettek. De attól eleven sebek lehettek, mintegy bizonyítva állandóan a Jézusban eláradó isteni életnek halált legyőző hatalmát.

7. Így lett a példabeszédben ábrázolt "erős ember"-nek, **a sátánnak állandó legyőzője**, és így veszi el a világitélet végéig minden pillanatban a halál fegyverét, "amiben bízott" (Lk 11,22) Így teljesül Izaiás próféta látomása az Úr szolgájának a szomjas földből kisarjadó isteni életéről. És így van igaza a 2. és a 110. zsoltár Messiás-képeinek, hogy a folyton lázongó és rabláncát elszakítani akaró halált "vasvesszővel" kormányozza, és uralkodik ellenségei közepette. És így teljeseedik be a régi klasszikus világ hadvezéreinek szokása, akik, legyőzve a birodalom ellenségeit, diadalmenetben vonulhattak be a birodalom fővárosába. A diadalmenetben nemcsak seregük hőseit vonultatták fel, de ott vonultak a győztes hadvezér kocsija előtt a legyőzött királyok és főembereik, teljes díszben, de vasraverve, a győztes dicsőségét hirdetve.

Valahogy így kell elképzelnünk Krisztus szellemi diadalmenetét, aki fogságba vetette "a fogságot", vagyis a rabtartót: a halált. Miként azt a Zsidókhöz írt levél olyan szemléletesen mondja: Krisztus halálával győzte le azt, aki a halálon uralkodott, tudniillik az ördögöt, a sátánt, és felszabadította azokat, akiket a haláltól való félelem egész életükre rabszolgává tett. (Zsid 2,14.15)

A HÚSVÉTI TITOK TARTALMA

1. Szent Pál "Isten, az Atya titkának" nevezi Jézust (Kol 2,2), akiben "mint főben összefoglal mindent, ami a mennyben és a földön van." (Ef 1,10) Krisztus foglalja magában az örök megtestesülést, a világ teremtését, a világ lázadóival szemben a világ megváltását szeretetben úgy, hogy benne elment Isten a lázadókkal a végső határig, kiszolgáltatta magát akaratauknak. Krisztusban Isten vállalta a szeretet "balgaságát és erőtlenségét" annyira, hogy egy

harmincszendős földi élet után vállalta a szenvedéses halált. Így érvényesült Krisztusban az Isten taktikája, hogy saját csapdái fogták meg a világ fejedelmét, sőt Krisztusban hajtotta végre Isten azt a mesterművet, hogy a saját fegyverével, a halállal győzte le a halál urát. Így az Isten megkezdte győzelmét Krisztusban. De hozzátartozik Isten üdvözítő tervéhez a világ üdvözítése is. Ezt is Krisztusban és Krisztus által végzi el azáltal, hogy egyházában tovább éli húsvéti titkos életét.

2. Jézus, bár fölment a mennybe titokzatos, emberileg át nem látható módon, mégis **valóságosan itt él bennünk**. A szőlőtő hasonlatában jelezte ezt a kapcsolatot, ami közte és hívei között létesül. És nyíltan megmondotta: "Maradjatok bennem, én is bennetek maradok . . . Hisz nélkülem semmit sem tehetek." (Jn 15,4.5) Azt is mondta: Amit egyiknek tesztek a legkisebb testvéreim közül, nekem teszitek. (Mt 25,40) Ezért az egyházban továbbélő Krisztus végzi továbbra is megváltását, úgy, amint az idő keretében elvégezte. Ő működik tehát a Titokzatos Testben, és a tagoknak át kell venni a bennük élő Krisztus életét, és ez nem más, mint amit eddig fontolgattunk, a húsvéti titok élete, vagyis a halált saját testében állandóan legyőző Krisztus élete.

3. Ezt pontosabban is ki kell fejtenünk. Jézus **dicsőséges feltámadt élete** bennünk nem egy általános kegyelmi segítség csupán; de Jézus tudása gondolkodásunkban lesz hitté; amit Jézus birtokol, azt várjuk a reménységben; és szeretete lobban lángra szívünkben. Ezt látni fogjuk alább részleteiben kifejtve.

Ugyancsak halála sem csupán a halál mozzanatát tartalmazza, hanem **egész földi életét**, kezdve a fogantatástól, végig időben lezajlott életének végső mozzanataig. Kissé megtévesztő a halál emlegetése, bár az igaz, hogy főleg szenvedésével és halálával hozta a megváltást. De mert az isteni elgondolás nem kész emberként küldte le a földre – ami nem volt éppen lehetetlenség, hisz mi volna lehetetlen az Istennek? –, de tervében helyet kapott a szűzi fogantatástól kezdve a názáreti rejtett élet minden mozzanata és nyilvános életének minden sikere és ereaménytelensége is.

Mindez azután a szenvedésbe és halálba torkollott, mely mint valami nagy gyűjtőmedence összefogta egész földi, halandó életét.

Amit tehát a sebről mondhatunk, azt érvényesnek kell tartanunk Jézus földi életének minden eseményére, mert valamilyen negativitás, valami korlátozottság érvényesül ezekben is. Például az, hogy Jézus a Szent Szűz méhében fogantatva kezdte meg földi életét, akármennyire is örendetes tény, de mégiscsak a biológiai törvényeknek való tökéletes kiszolgáltatottságát jelentette anélkül, hogy lelkének szellemissége az élet fenntartásán és fejlesztésén túl mivoltát és erejét bármiben is mutathatta volna. Názáreti élete a teljes tudatosulásban telik el anélkül, hogy messiási küldetésének művét elkezdhetette volna. De még a kenyérszaporítás általános lelkesedést kiváltó csodája sem diadal, hisz ezek az emberek fognak másnap elmenni tőle. Vannak viszont dolgok, amik egyértelműen az emberi szenvedés osztályába tartoznak a 33 esztendőből; a rejtettség vagy a meg nem értettség vértelen áldozataitól kezdve a hálátlanságon és áruláson át vére ömléséig; mindez természetesen jelezve van a Feltámadt testen lévő sebben. Jézus isteni erejével végzi a halál uralkodni akaró erőinek pillanatról pillanatra, korról korra való legyőzését azáltal, hogy viseli azokat az egyébként halált okozó sebeket.

4. A húsvéti titok tehát azt jelenti, hogy ami az idő **hossz-metszetén** mint eseménysorozat végigfutott az Úr földi életében, az feltámadásában a megváltott lelkek és egyháza **keresztmetszetévé** válik, jelenvalóvá lesz, és azokon keresztül, illetőleg azokhoz hasonló helyzetekbe került hívein és egyházán keresztül érvényesíti megváltó kegyelmét az idők végezetéig. "Ahonnét a halál származott, onnét származik az élet" – éneklí az egyházi liturgia a szent Keresztről.

Jézus a húsvéti titokkal azt a nagy paradoxont állította az élet tengelyébe, amelyik a mindig jelenlévő szenvedés és halál ellenében az élet építésében hisz és azon fáradozik. A kettő együttes jelenléte a keresztény realitás. A valóságérzet ellen volna csak a negativitásokra figyelni akár az egyesek életében, akár az egyház részét vagy egészét tekintve. Ez

sötéten látást eredményezne. Ha csak a győzelmes erőkre irányulnak gondolataink, az triumfalizmusba ringatna. Ez sem fedi a valóságot. Illetőleg mindkettő fedi a valóságot, csak egyik is, másik is csupán felét vallja az igazságnak. Az igazság pedig az, amit a szentmisékben mondat velünk az egyház: "Halálodat hirdetjük, Urunk, és hittel valljuk feltámasztását!" Így akarja tudatosítani bennünk egyházunk hitünk egész foglalatát. És azt akarja, hogy mint valami képletet, úgy használjuk ezt a megfogalmazást egyéni és egyházi életünk minden változatára, mert – mint képletekkel a különböző feladatokat – így találjuk meg a megoldásokat, amiket Isten a megváltásban készített számunkra.

BIBLIÁNK A HÚSVÉTI TITOK TÜKRÉBEN

A Biblia elnökölt a II. vatikáni zsinaton. A Bibliát forgatja a világ. A Bibliából akarjuk megtudni Istenünk üzenetét a bukkott világnak. Ez az üzenet pedig nem más, mint Krisztus. Ezért kell tudatosítanunk Szent Ágoston figyelmeztetését: Úgy hallgassuk az evangéliumot, mint a jelenlévő Krisztust. Annál is inkább kell ezt tennünk, mert halljuk a kinyilatkoztató Istent: "Isten szava eleven, átható és minden kétélű kardnál élesebb, behatol a lélek és a szellem, az íz és a velő gyökeréig, megtéli a szív gondolatait és érzéseit." (Zsid 4,12) A Szentírás nem olyan, mint más könyvek: ereje van, kegyelme van, titka van. A Szentírás – mint a modern szentírás-magyarázók oly szépen kifejezik – betűbe testesült isteni Szó. A Szentírás is azzá lett, amivé a megtestesült Ige: halálos sebeit győzelmesen hordozó húsvéti Krisztussá.

Alkalmazni kell tehát a húsvéti titok képletét: a halált és feltámasztást, a negativitásokat és az azok ellenére áradó erőt kell tudatosítanunk, hogy megkapjuk a valódi kegyelmet sugárzó képet a Szentírásról. Ugyanis az egyoldalú szemlélet itt is okoz kárt lelkünkben. Ha ugyanis csak a kegyelmi tartalmára figyelünk, könnyen fennakadhatunk hiányain, ha pedig csak a hiányaival törődünk, elveszítjük üdvösséget adó erőit.

Jámbor keresztény ember a Bibliát Isten könyvének tartja. Az is. És mert Isten könyve, nem meri sokszor szembeszökő kifogásait tudatosítani a kezében lévő Bibliával szemben. Pedig mint ahogy a feltámadt Krisztusnak voltak sebei, halált hozó sebek, úgy a Bibliának is vannak sebei. Nem is kevés.

1. **Először is az a sebe, hogy betű.** Maga a Szentírás nyilatkoztatja ki, hogy "a betű öl, a lélek pedig éltet." (2Kor 3,6) Ezt az általános érvénnyel kijelentett igazságot az írók is megerősítik. A költők fejedelme, Goethe arról panaszkodott, hogy leírt költeményei fagyott virágoknak hatnak az élmény melegsége és fénye mellett. Mennyit veszíthetett az Írás az elhangzott krisztusi szó fényéből és melegéből? Szent Pálnál, aki még nem olvasta a mai evangéliumot, és akinél az Írások csak az Ószövetségre vonatkoztak, egyenesen "a halálnak betűkkel kőbe vésett szolgálatáról" beszél. (2Kor 3,7)

Jézus nem írta le üzeneteit, nem is adott kifejezett parancsot az írásra, csak a Szentlélek ösztönözte az evangélistákat. De bátran tehette, mert ahogy Jézus testén hagyta a halálos sebeket, és azokon keresztül árasztotta halált legyőző életét a világba, így az írás sebét is alkalmazta, mert azon keresztül is árad Jézus élete. Ez az Isten bravúrja: az élményt ölü írást Krisztus életének sugárzó forrásává teszi. És maga az írásba foglalt isteni üzenet sejteti meg velünk, hogy ha az élményeket ölü betűkkel olyan csodálatos világ tárul fel előttünk, mint ami a Szentírásból olvasható, milyen lesz maga az isteni élet a teljes valóságában?!

2. **A másik sebe a Bibliának, hogy kétezer éves, vagyis hogy régi korokban íródott.** A mai ember általában érzéketlen a régi dolgok iránt. Okosabbnak hiszi magát a régieknél. És a fejlődéselmélettel telítve, sőt civilizációk felgyorsuló és egyre tökéletesedő ívelését tapasztalva lényegesen tökéletesebbnek tudja magát. Nem beszélve arról, hogy sok előtanulmányt kell folytatnia, hogy a régiek világát teljességgel megértse, amire nem sokan vállalkoznak.

Ennek ellenére ismét csak tapasztalunk kell az Úristen taktikájának a mesterművét a húsvéti titokban: halálból élet.

Soha ilyen népszerűsége nem volt a Szentírásnak, mint korunkban, ha csupán a bibliakiadásokra gondolunk is. De ha hozzávesszük, hogy mennyire foglalkoztatja az emberiséget a bibliai témák és személyek kérdésvilága, akkor ez a csodálatunk még mélyebb lesz. Egyre szekularizálódó (elvallástalanodó) életünk, sőt egyenesen ateizmusban fogant szellemiségünk Biblia iránti érdeklődése többet rejt magában, mint tisztán kultúrhiány pótlását!

3. **Harmadik sebe a Szentírásnak**, amit nem kevesen nehezményeznek az, **hogy szemita légkörben fogant**. Ezért méltatlannak tartják azt, hogy egy kicsiny nép eszmevilágát az egész emberiség gondolkodásának tengelyébe állítsuk. Letagadhatatlan tény, hogy az üdvtörténet könyvei zsidó környezetben keletkeztek. És a Biblia magán hordja eredetének fajtabeli jellegét.

De – érdemes ráfigyelnünk – annyira egyetemes a hatása, hogy bár nincs kétszáz országa a ma ismert világnak, mégis a szent könyvek fordításai valahol a nyelvek ezres számánál tartanak. És ez az egyetemes érdeklődés bizonyára nem annak tudható be, hogy zsidó fogantatású (bár vannak némelyek, kik ilyesmit állítanak minden alap nélkül), hanem az Isten remeklésének, aki a szűk kis népi kultúra jegyeit hordozó művön keresztül is tudja a Krisztusban megjelent emberség teljességét sugározni.

4. Nemegyszer hiányolják a Bibliával kapcsolatban azt, hogy **nincs meg** az eredeti szöveg, az **eredeti példány**, aminek alapján pontos kritikai kiadásokat lehetne készíteni. Jézus maga nem írta le üzeneteit. Tanítványainak hirdette, és azok tovább hirdették. Néhány évtizeddel később – a mai bibliai tudomány kutatásai alapján – az ősegyház értelmezése szerint írták le. És szorgos vizsgálatok keresik és kutatják Jézusnak "eredeti" kijelentéseit (ipsissima verba). Természetes, hogy a tudomány szempontjából érdekes lehet Jézus eredeti megnyilatkozásai után kutatni.

De nekünk tudnunk kell, hogy Jézus nagy művésze a történelemcsinálásnak, nemcsak nagyban, hanem apróbb mozzanataiban is. Ő tudta, hogy kikre bízta szavait és

tanításait: botladozó és tévedő emberekre. Hányszor kellett tanítványaitól – nem minden szemrehányás nélkül – ezt az egyáltalán nem hízelgő tényt számonkérnie: "Hol a hitetek?" (Lk 8,25) Vagy: "Hát még ti sem értitek?" (Mk 7,18) És ismét: "Még mindig nem értitek?" (Mk 8,21) – És mindezek ellenére meri kijelenteni: "Aki titeket hallgat, engem hallgat." (Lk 10,16) Merte, mert tudta, hogy kell és hogy lehet halállal életet támasztani; ezért tudta azt is, hogy lehet tévedékeny emberekkel igazságát maradéktalanul képviselni, tanítását sértetlenül korábbi korokra átszármaztatni.

5. Sokan azt is felróják – főleg az újszövetségi szent iratoknak –, hogy azok **alkalmi írások**. Vagyis nem egy kérdésnek (ha úgy tetszik, az újszövetségi igehirdetés lényegének) az emberi logika szabályai szerint való tárgyalása, mint például Mózes törvénykönyve vagy az iszlám Koránja, vagy akárhány bölcselő rendszerének alapelvek szerint való felépítése, hanem Jézus vándorútjain való megnyilatkozásainak (a formatörténeti iskola tanítása szerint bizonyos szempontoknak megfelelő) gyűjteménye, amiben is egy-egy kérdésről több helyen esik szó, és egészen fontos dolgokról viszont csak eldugva és érintőlegesen van krisztusi megnyilatkozás. Áll ez a levelekre is, amik igazán alkalmi iratok.

Az ember szereti az emberi dolgoknak lexikonszerű tárgyalásait, vagyis amit valamiről tudni illik vagy tudni kell; ahol a részleteknek a súlya is mérve van, és minden teendőnek vagy szabálynak megvan a fontossági rendje. Mind ezt nem találjuk az újszövetségi Szentírásban, legalábbis nem teljes egészében. Ezért volt az ősegyházban a III. századtól kezdve, hogy visszanyúltak az ószövetségi törvényekhez, és onnét vettek át szabályokat, mert az újszövetségi iratokban csak általános elveket találtak, és így a rövid normákkal, illetve szabályokkal irányított görög-római szellem megtalálta az egyházban is a világos törvényekkel szabályozott életet.

6. Ugyanez a panaszunk akkor is, amikor a **Szentírás rejtett beszédmódjára** irányítjuk figyelmünket. Nekünk magunknak is sokszor szembetűnik az, amit a zsidó hall-

gatóság Jézus szemére vet: "Ha te vagy a Messiás, mondd meg nekünk nyíltan." (Jn 10,24) Ezt a rejtett beszédet a tanítványok is észrevették még működése elején "Miért beszélsz nekik példabeszédekben?" (Mt 13,10) És itt elsősorban nem a szó szoros értelmében vett példabeszédekre kell csupán gondolnunk, hanem Jézus egész beszédmódjára, amit pontosabban az utolsó vacsora legvégső szakaszában jellemzett.

Akkor ugyanis így jelzi igehirdetése módját: "Ezeket képekben mondtam el nektek . . . De elérkezik az óra, amikor nem beszélek képekben, hanem nyíltan hirdetem nektek az Atyát." (Jn 16,25) A "képekben" görög szava: en paroimiais, közmondásszerűen, talányosan, rejtvény formájában (Zerwick). Ez a mód igaziból kifejezi a véleményünket, s azt, amit mondani akarunk, de valahogy rejtetten. Például ha valakinek viselkedéséről ítéletet akarunk mondani, nem nevezük néven a dolgot, csak annyit mondunk: "Nem mind arany, ami fénylik." Jézus vállalta ezt a maga megállapította rejtett beszédmódot, éppen úgy, ahogy vállalta a szenvedéses megváltást. Hiszen a beszéd akkor éri el célját, ha napnál világosabban lehet érteni, ha nincs benne semmi homály vagy titokzatosság, ha nem kell megértésén törni a fejet, ha egyértelműen tárja elénk a mondanivalót.

Tudnunk kell, hogy Jézus tudott volna úgy beszélni, hogy csupán szavai által világgyőző vagy legalábbis világot mozgató személyiséggé nője ki magát. Ha a jelen század mozgalmainak vezérei csupán a szó hatalmával világjelenségekké tudták felküzdeni magukat, és híveikké tudták toborozni az emberiség millióit, pedig az ismeretlenségből indultak el, a legalsóbb néposztályokból, és lettek a világháborúk főszereplői, akkor Jézus is tudta volna. Ő maga biztatta apostolait: "Olyan ékesszólást és bölcsességet adok nektek, hogy egyetlen ellenfeletek sem tud ellenállni vagy ellentmondani." (Lk 21,15)

A rejtett beszédet Jézus úgy vállalta, mint a szellemi értelemben vett szenvedést vagy a halált. De – és itt mutatkozik meg a húsvéti Krisztus által az Isten varázslatos ereje – ebből a kettős sebből: a Szentírás alkalmoszerűségeiből és

homályos, talányos kijelentéseiből világosan megállapítható a hittartalom. Igaz, állandóan jelen vannak a félreérthetőségek is, és ezért van annyiféle keresztény magyarázata a Szentírásnak. De tudomásul kellene venni, hogy nem csupán sebei vannak a Szentírásnak, hanem győzelmes Krisztusa is, aki éppen ezzel teljesíti megváltásának művét.

7. Ha pedig a **Szentírás szövegének történelmére** gondolunk, akkor jelentkezik a Biblia egyik legnagyobb sebe. Már főntebb utaltunk rá, hogy az eredeti szöveg hiányzik. Luther nem elégedett meg azzal a szentírási szöveggel, amit az ő korában használt az egyház. Nem volt bizalma hozzá, mert azt gondolta, szövegromlások vagy erőszakos változtatások vannak benne. Ezért az Erasmus által közétett V. századi kódexből végezte igazán kitűnő fordítását. Ám szövegeinek történetében azóta majd háromszáz évvel lépett visszafelé a Szentírás, és mintegy hatezer kódexet találtak meg különböző korokból. És ezekben – német tudósok megszámlálták és megállapították – a 150 000 szóból álló újszövetségi Szentírás 450 000 szövegolvasási változatot tartalmaz. De komolyabb fejtörést okozó hely alig akad néhány.

Az újszövetségi Szentírás szövegeinek története maga egy történelmi csoda. A történelmi eseményekkel játszók Isten keze nyoma ismerhető fel benne, aki a negatívításokból is saját céljainak diadalát építi ki.

8. És végül rá kell térnünk a Szentírás utolsó sebére: **az értelmezések különbözőségére**. A népies mondás ezt úgy tartja, hogy a Szentírás az a könyv, amelyben mindenki megtalálja saját felfogásának igazolását. És ki tudná elszámolni, hogy a történelem folyamán hány irányzat lépett föl azzal az igénnyel, hogy ő értelmezi helyesen és igazán a Szentírást! És mindezt a Szentírás, illetőleg az Isten ügyének védelmében tették. Legtöbbször az Isten becsületét vélték megmenteni újabb és újabb magyarázataikkal, az adott korok szellemjárásai szerint. Az apostoli levelekben szereplő zsidózók Páltól akarják Isten ügyét megmenteni. Az arianizmus és a többiek az akkori "modern" gondolkodás

színe előtt akarják a kereszténységet modern szintre emelni. És mindezt egészen addig, hogy a modern bibliakritika egymás után következő nagyjai a Bibliát mint Isten könyvét védelmezik, nehogy divatból kiment holmiként, régiségek és naivságok halmazataként félredobják.

Az biztos, hogy nagy sebe a Bibliának a sok és különféle magyarázat; de itt megint az Isten paradox csodájára kell rámutatnunk: a történelem folyamán felmerülő sokféle értelmezésnek köszönhetjük, hogy módosítás nélküli Bibliánk van. Hisz a közös kincsen osztozkodó testvérek a legjobb őrei annak, hogy semmi változtatás ne essék állapotában; jelen esetben a Biblia szövegének hűségére nemcsak a hívő buzgósa, de az ellenfél ébersége is vigyázott. Például az evangéliumok beszélnek Jézus testvéreiről. A katolikus értelmezés ezeket Jézus unokatestvéreinek tudja, hiszen Szűz Mária szülése után is szűz maradt. Más értelmezések ebből látják bizonyítva a Szent Szűz későbbi házaséletét. A kezdetek óta úgy szólt a katolikus értelmezés, hogy a szövegben szereplő Jézus "testvérei" unokatestvéreknek értelmezendők. De 2000 év óta nem mert senki annyi változtatást sem tenni, a csak katolikusok által használt Bibliákban sem, hogy a "testvérei" szó helyett "unokatestvérei"-t vagy annak megfelelő szót javított volna bele.

De a különböző értelmezési irányzatoknak, vagyis a katolikus egyház közösségétől elkülönült számtalan felekezetnek az is eredménye, hogy a Biblia népszerű lett, olvasása világjelenséggé vált. Mert ha szó szerint nem is igaz, hogy Luther húzta elő a pad alól a Bibliát, az biztos, hogy a Szentírás olvasása és terjesztése a protestantizmus hatására felgyorsult az utolsó századokban. Régebben, ha egyénileg nem is olvasták a keresztények a szent könyveket, kellőképpen értesülve voltak tartalmukról. Elég csak pl. Sigrid Undsetnek, a Nobel-díjas norvég íróőőnek Kristin Lavransdatter vagy Olav Audunsson című hatalmas regényeire tekintenünk. Ezekből láthatjuk, hogy Európa legfelsőbb vidékeire is milyen mélyen hatolt be a nép lelkébe a Biblia világa. Vagy elég csak rámutatnunk a nemrég kiadott Parasztbibliára, amiből meggyőződhetünk arról, hogy a magyar nép legsalsó rétegeinek mesetudatába bevonultak

az üdvtörténet eseményei és alakjai. És azt is lehet látni, hogy ez nem egy-két úgynevezett "mesefa" működése nyomán alakult ki, hisz az ország különböző részeiben találtak hasonló típusú történeteket.

9. Mindenesetre igaz az, hogy a Biblia előszámlált sebei nem elégségesek arra, hogy meggátolják a mai korban a Szentírás olvasásának csodálatos térhódítását, nemcsak az egyre jobban elvilágiasodó szellemiségű kereszténységben, de a keresztény hagyományokkal nem rendelkező népeknél sem. És ha a kritika itt-ott nehézséget is jelent, a számszerűsége beállított modern gondolkodásunk ámulva áll meg a tagadhatatlan tények előtt, hogy a Biblia a legtöbbször kiadott könyv, sőt a legtöbb példányszámban megjelenő könyv, amellet, amit már fontosabb is érintettünk, hogy a legtöbb nyelvre lefordított könyv.

És ha arra gondolunk, hogy mennyien merítenek ebből a Bibliából egy-egy, számukra pillanatnyilag vagy egész életükre döntő élményt, és mennyien emelkednek ki a hétköznapi gondokból az Isten világa felé az imaközösségekben, kezdve a Szent Péter-templom népes pápai miséitől a Dél-Amerika őserdeiben három-négy tagú társaság körében végzett imaóráig, akkor megsejthetjük az Istennek Krisztusban bemutatott csodáját, amit Szent Pál klasszikus rövidséggel csak így fogalmaz meg: "élet a halálból." (Róm 11,15) És igazolódik az ugyancsak Szent Pál fogalmazásában adott tétel: "Isten oktalansága bölcsőbb az embereknél, és az Isten gyöngesége erősebb az embereknél." (1Kor 1,25)

ÍRÁSÉRTELMEZÉS ÉS HÚSVÉTI TITOK

Örökké hálásak lehetünk a modern szentíráskutatásnak, hogy ráirányította figyelmünket arra, hogy az evangéliumok szerzői a húsvéti események fényében írták meg, amit megírtak. Ez a tény természetes volt, hisz minden szent irat Jézus mennybemenetele után készült. Íróik tehát megélték

Jézus isteni művét: a feltámadást. Éppen ezért, amit fölvettek Jézus életének eseményeiből és szavaiból, abban mind benne van vagy rajta ragyog a feltámadt Jézusba vetett hit. Csak rá kell találnunk.

Ez a tény csak segítség annak a valóságnak felfedezésére, hogy Jézus földi életének minden mozzanata külön-külön és együttesen is jelen van a húsvéti titokban, illetőleg jelen van a húsvéti titkát élő Titokzatos Krisztusi Testben, vagyis az Egyházban.

Jézus feltámadt testén nem emlék gyanánt hagyta meg halálos sebeit, és a sebekben földi életének 33 évét. – A megismerés bölcselete szerint abból tudjuk meg, hogy mit tartalmaz egy dolog, ha végignézzük az időben való kibontakozását a legelső pillanattól az utolsóig. A tölgyet teljes valóságában akkor ismerem meg, ha a makktól kezdve végigkísérem fejlődését a királyi lombú faóriásig; sőt ha a felhasználást is számításba veszem, akkor kapok egészen teljes képet róla. – Hogy mi van az Isten elgondolta megváltásban, akkor tudom meg, ha Jézus egész életét egybeveszem. És mert a halálba torkollott Jézus élete, azért legkifejezőbbben a megváltó haláláról beszélünk; de ez nem zárja ki, hogy mindaz ne szerepeljen, amit a halál a 33 év időfolyamának sorában egyenként összegyűjtött, mint valami nagy medencébe. Jézus földi életének minden porcikája külön-külön is, de egészében is megváltó erőket tartalmazott, és sugárzott be a megváltandó világba.

Nekünk tehát, akik a Szentírást forgatjuk, úgy kell Jézus földi eseményeit tárgyalnunk, hogy a legkisebb részében is megtaláljuk a húsvéti titok paradoxonát: a halált és a feltámadást. Ha talán kissé idegenszerűnek hatna Jézus földi életét a halál, illetve a szenvedés, vagyis a negativitások keretében szemlélni, gondoljuk meg, hogy Szent Pál által maga az Isten nevezi a földre jövő Jézust "Isten oktalanságának és erőtlenségének", és ugyancsak ő jellemzi földi életét úgy, hogy "kiüresítette önmagát". (Fil 2,7)

Az evangéliumokból tehát nem Jézusról szóló leírásokat olvashatunk, hanem a most is, ma is jelenlevő valóságot

érintjük lelkünkkel. Tehát nem emléket, hanem a titkok módjában létező valóságot tapintjuk, és vele kapcsolatot teremtünk. Ezért több a Szentírás az írott betűnél. S ezért mondja XII. Pius pápa (Mystici Corporis kezdetű körlevelében): Az egyházi év maga Krisztus, Jézus földi életének eseménysorozata.

Legjobban tehát akkor találok rá a Szentírás értelmére, ha a húsvéti titok képletével közeledem hozzá, vagyis megállapítom negativitásait (sebeit, halálait), és tudatosítom húsvéti életének, tehát feltámadásának a jelenlétét. Próbáljuk meg ezt érvényesíteni Jézus életszakaszainak különböző fordulói.

1. Fogantatása után emberi tudatának ébredéséig. – A "halál" itt a teljes kiszolgáltatottság a biológiai és tenyészcél törvényeinek. Az emberi tudat teljes kihagyása, illetőleg szünetelése. A teljes passzivitás, illetőleg tehetetlenség. De ezeket a "sebeket" is egy győzelmes isteni élet tudja hordozni. Jézus megváltását gyakorolta életének ebben a szakaszában is.

Mennyi tanítás van ebben, nemcsak a magzat és kisgyermek életére nézve, de számunkra is, midőn (talán betegség folytán) tenyészcélra vagyunk kárhóztatva, vagy amikor krisztusi tudatélményünk a nullával egyenlő, vagy tökéletes passzivitásra vagyunk bizonyos körülmények folytán ítélve! Milyen vigasztalás tud ez lenni, hogy ilyenkor bekapcsolódhatom Jézus megváltó életébe! A halálban jelen van feltámadása is!

2. Jézus tudatosulása 30 éves koráig. – Tizenkét éves korában már tudja, hogy szüleitől elszakadva "Atyja dolgaiban kell fáradoznia" (Lk 2,49), és mégis haza kell mennie az elrejtett Názáretbe a mindennapi dolgok közé. Lehetetlen, hogy az egészséges idegrendszerű Jézus ne érezte volna a képességeit leszűkítő és adottságainak kibontakozására lehetőséget nem nyújtó kisszerű élet nehézségét. A tehetségek (írásmagyarázat, beteggyógyítás stb.) kifutását nem biztosító eseménytelenség és szürke mindennapiság nyilván az ő lelkét is nyomta – ez a seb – ;

de ezen keresztül is érvényesítette az elrontott dolgokat helyretevő megváltói feladatát.

3. Nyilvános életének sikerei. – Talán azt érezzük, hogy ezekben kissé erőltetettnek tűnik a képlet alkalmazása, a halál és feltámadás együttes szerepeltetése.

Érdemes ebből a szempontból a kenyérszaporítás csodájára utalni. Ez a legnagyobb sikerű prédikációja és csodája, de a legnagyobb fiaskóé is. Három napig étlen-szomjan Jézus nyomában lenni, nem kis szónoki siker eredménye! A nép nem tudta, hogy kenyeret fog kapni a pusztában. Királlyá is ki akarják kiáltani. Mégis – és ez különös – Jézus a csoda másnapján az őt keresők belső világát megdöbbenítő nyíltsággal tárja fel. "Bizony, bizony mondom nektek, nem azért kerestek, mert csodajeleket látatok, hanem mert ettetek a kenyérből és jóllaktatok." (Jn 6,26) És hogy mennyire jól ítélte meg Jézus a helyzetet, az kitűnik abból, hogy ezek zúgolódnak Jézus ellen, végül is ezek hagyják ott. Mondhatjuk tehát, hogy szinte teljes sikerelenséggel végződött ez a mindenképpen isteni csoda.

És ezt állapíthatjuk meg majd minden csodájáról: meggyógyítja a betegeket, de egy sem marad környezetében, a végén pedig mindenki elhagyja. (Érdekes: tanítványain nem tett csodát.) Különös az is, hogy a későbbi palesztinai egyházban nincs semmi visszajelzés Jézus csodáira. Például úgy, mint ahogy Cirenei Simonról megjegyzik: "Sándor és Rufusz atyját". (Mk 15,21) Nincs senkiről tudomása a Szentírásnak, aki valamilyen jelentős szerepet kapott volna, és akire az a megjegyzés állna a szent szövegben, mint a Jézus kíséretében lévő néhány asszonyról, "akiket gonoszlelektől és betegségektől gyógyított meg." (Lk 8,2) A Szentlélek eljövele előtt két számadat mutatja a Jézus-hívók táborát: az utolsó vacsora termében összegyűlt 120 hívó (ApCsel 1,15) és a Szent Pál által megnevezett "több mint ötszáz testvér" (1Kor 15,6). Bővebbet azonban nem tudunk róluk sem. Mintha Isten szándékosan engedte volna kimenni az emberek tudatából a csodák felrázó erejét. Mindezzel – úgy hihetjük – igazolni akarta, hogy a megtestesült Ige földi csodái és csodálatos tettei is az

emberi feledés homályába vesznek. És így akarta bemutatni, hogy csak a Szentlélek belépése alakítja meg az egyházat.

Hogy mennyire ez lehetett az Úr Jézus gondolata, az kiderülhet húsvéti viselkedéséből. Az emberek tudatában Jézus a kereszten meghalt. Még övéi is úgy tudták; senki nem emlékezett vissza feltámadásának megjövendölésére. Akiknek akarta, azoknak megmutatta magát élve. De a nagy nyilvánosság tudatában halott maradt továbbra is. Olyan szemléletesen állandósítja a Szentírás a sírózókra parancsolt mesét Jézus holttestének ellopásáról, hogy "ez a szóbeszéd el van terjedve mind a mai napig a zsidók között." (Mt 28,15) Semmiből állt volna az Úrnak feltámadása után bemenni Pilátushoz, vagy a nép elé állni, vagy a főpapok tanácsát felkeresni, és bemutatni magát élve. Micsoda meglepetés lett volna számukra! Ám Isten, aki mindent tetszése szerint rendez – és Jézus az Atya tetszését akarta mindenben teljesíteni –, meghagyta a halálnak ezt a tudatát mint egy sebet, mert e szelleminek nevezhető "halálon" keresztül akarta érvényesíteni feltámadásának csodálatos valóságát. Emberi okosságunk azt mondja: jobb lett volna, ésszerűbb és okosabb lett volna a világ e tévedését ott és akkor el-tüntetni. Isten azonban meg merte engedni magának azt "az oktalanságot", hogy ezt elmulassza, és mégis győzelemre vigye a feltámadás hitét.

4. Jézus szenvedése és halála át- meg átjárja egész földi életét. – Gyermekkorától kezdve nyilvános működésén át egészen az utolsó napokig ki volt téve szinte minden emberi szenvedésnek. És mindezeknek emlékezete a húsvéti titok. De mint láttuk, nem olyan emlékezés, ami egyre jobban elhalványul a történelmi távlatban, hanem ami állandóan jelen van teljes erejében, de ugyancsak jelen van a húsvéti Krisztus győzelmes ereje is. A középkor nagyon elevenen élte át Krisztus szenvedéseit, de mintha egy kicsit háttérbe szorult volna a feltámadásban jelentkező győzelmes élet, mely mindezeket elbírja. Még a Jézus Szíve-ájtatosságot is sokan úgy értelmezték, hogy az Úr panaszkodásaival csak a gyengeségéről tenne tanúságot, és alig dereng föl a feltámadásban a világba beáramló isteni

élet. Mintha sok keresztény Krisztusa meg volna lepődve a világ bűnein, és szinte tehetetlenül szenvedne tőlük. Nyoma sincs ezekben a Krisztus-pszichológiákban annak a szinte játékos kedvnek, amellyel bizonygatja az emmauszi úton is, a csodálkozó és hinni nem tudó tanítványoknak is húsvét estéjén, hogy ő valóság, és mindennek így kellett történnie. (Lk 24,26.44)

Az Úr Jézus földi életének és szenvedéseinek együttes megélése a feltámadás kegyelmével két ellentétes valóság összebékíthetetlennek látszó kapcsolata. Számunkra, emberek számára elérhetetlennek tűnik. De csak úgy lehetetlen, mint pl. a Jézustól elénk állított kötelezettség is: "Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok tökéletes." (Mt 5,48) Mi, gyöngé emberek, hogy tudnánk nyomába lépni az isteni tökéletességnek? Jézus mégis biztatott. Így biztat a húsvéti titokban halála és feltámadása együttes megélésének isteni művére. Hiszen azért jött, hogy ebben az isteni magasságban lévő életre hívjon, és képessé is tegyen rá azzal, hogy bennünk és egyházában a kegyelem által jelenvalóként megjeleníti ma is folytatódó megváltói életét.

5. Épp ezért hármias haszna van a húsvéti titkot érdeklődésünk középpontjába állítani akaró törekvésünknek.

Egyik az, hogy állandóan tudatosítjuk magunkban azt, hogy az evangélium eseményei nem írott emlékek csupán, de isteni erőket magukban rejtő és azokat életünkbe át sugárzó energiaforrások. Halálos sebeit örvendve hordozó Krisztus lép be az életünkbe, és kölcsönzi számunkra csodálatos életét. Úgy kell olvasnunk tehát, hogy nyitva legyen a lelkünk a szavak által lelkünket érintgető Krisztus illeteiseire.

A másik haszna az, hogy kilépünk általa a szokványos nézőpontból, és valahogy ellenkező világításban látjuk meg a dolgokat. Mintegy sötét háttért vonunk mögéjük, és annál élesebben és világosabb formában állnak elénk. Körülbelül úgy, ahogy Aquinói Szent Tamás minden felvetett kérdésnél megnézte a dolog negatív oldalát. Videtur, quod non – úgy

tűnik, hogy nem így van a dolog. Ez volt minden artikus első mondata. De így teljes határozottsággal lehetett a szemlélendő dolgokat látni. Isten művei is csodálatos fényben ragyognak fel előttünk, ha előbb felkutatjuk azokat a negativitásokat, amik lehúzó erőkkel a megvalósulás útjában állanak, és beállítjuk a feltámadásban kapott felhajtó erőket, amik végül is jelen vannak – Jézus feltámadása a biztosíték, hogy így van –, csak fel kell tárni és működésbe kell hozni. Ez azt is jelenti mindennapi nyelvre lefordítva, hogy e világon nincsen olyan mélypont vagy "halál", amiből feltámadás ne volna. Viszont az is igaz, a győzelmes erők jelentkezése esetén mindig gondolnunk kell arra, hogy vannak lehúzó erők is, amik jelen vannak egy történetben, de amikkel szemben érvényesíteni kell, illetőleg hozzájárulásunkkal érvényesülni fognak a feltámadás erői is.

A harmadik előnye pedig a húsvéti titok fentebb jelzett képletének az evangéliumi történetek értelmezésében az, hogy könnyebben ráismerünk a Jézus földi élete által megszentelt mozzanatokban akár egyéni keresztény életünk, akár kisebb-nagyobb egyházi közösségünk életének analógiáira. Csodálkozó szemünk előtt föl fog tárulni a kétezer éves evangélium örök emberi problémákat tárgyaló fordulatainak látománya. És már nemcsak "A kereszténység haldoklása"-ról beszélünk Unamunóval, és nem is "Az egyház öt sebéről" Rosminivel, hanem észrevesszük a hallgatókba kényszerült egyház názáreti életét is, és Jézusnak a csodálatos eredmények ellenére is sok ponton sikertelen nyilvános működését, amint titokzatosan jelenvalóvá lesz egyháza életében. De – és ez a fontos – rögtön jelenvalóvá kell tennünk és jelenvalónak kell tudnunk a Feltámadásnak nem kevésbé jelenvaló erőit, melyek ezeken a "sebek" vagy – ha úgy tetszik – "halálok" keresztül árasztották és árasztják végig a történelmen a megváltás kegyelmeit.

6. Ez a húsvéti titokkal történő értelmezési mód nyitja fel előttünk igazán egyházunk liturgiájának értelmét: **a Titokzatos Testben nem emlékezések vannak, de megjelenítések.** Jézus földi életének az üdvösség tervét elkészítő Isten jelentőséget adott, és ez lesz minden

mozzanatában jelenvalóvá a húsvéti titokban az esztendő során.

EVANGÉLIUM – JÓ HÍR

Ha egy szóval akarjuk kifejezni az Újszövetség világát, akkor azt mondjuk: evangélium, ami annyit jelent: jóhír, örömhír.

Ez az **örömhír** nem más, mint **maga Jézus Krisztus**, akiről az evangéliumok beszélnek. Épp ezért felcserélhető Jézus az evangéliummal és az evangélium Jézussal. És ha Jézus nem más, mint az Isten felelete a kérdező és perlekedő embernek, akkor azt kell mondanunk, hogy Isten örömhírral felelt az ember lázadásaira. De nem úgy, ahogy az ember szokta embertársával tenni: nem zajjal és nagy mozgalmassággal rátörni a világra, hanem ahogy a húsvéti Krisztus tette: az éjszaka mélyén, a lepecsételt kővel lezárt sírból a legmélyebb csendben kijött. A valóságra ráérező egyház legősibb szertartása szerint a húsvétra virradó éjjelben lépett ki Jézus sírjából. Drámai pillanat! Jézus halálának emberi garanciái csalhatatlanul hirdetik meg Jézus halálát: az örök örökődése, a pecsét töretlensége, a kő mozdulatlansága – és Jézus diadalmas isteni életével elteltlen megáll ezek előtt az emberi "bizonyítékok" előtt, és győzelmesen odakiáltja a megszegyenyített halálnak: "Halál, hol a te győzelmed? Halál, hol a te fullánkod?" (1Kor 15,55) Amikor még minden a halálról beszélt és tanúskodott, Jézus már élte feltámadt életét!

Az örömhír is így lépett be a világba. Nem az egész világot fényvel eltöltő napként, hanem – mint a prófétai szó sejteni engedti – **pusztába kiáltó hangként**: óriási a pusztaság, mit a hang nem tud átfogni. A puszta nagy volt, de a hang jelen volt. Így lépett be a világba maga Jézus is, ahogy Szent János írja: "Világosság világít a sötétségben, de a sötétség nem fogta fel." (Jn 1,5) Ilyen észrevétlenül lépett be szízi fogantatásakor a fiatal názáreti lány szíve alá az élet eredésének természetes testi és lelki mozgalmassága nélkül. De így jelentkezett a betlehemi barlangban való születésével

is, kiszorulva minden emberi hangoskodáson és mozgalmasságon kívülre, mert bár angyalok hívták a pásztorokat imádásra, és csillag vezette a napkeleti bölcseket imádásra, sikerült ezt a világtörténelmet formáló és a népek társadalmi életét kormányzó Istennek úgy megalkotnia, hogy mindez naiv emberi hiedelmek és képzelgések névjára szálljon le, és a teljes feledés fátyola hulljon minderre. Annyira, hogy később szó sem esik Jézus betlehemi születéséről. "Róla tudjuk – mondják később a zsidók –, hogy honnét származik (ti. Názáretből)". – "Hát jöhet a Messiás Galileából? Az Írás szerint Dávid családjából s Betlehem városából kell a Messiasnak jönnie." (Jn 7,27.41.42)

Emberi elképzelésünk szerint a végtelen Istennek tényleg úgy kell megjelennie, hogy hatalmával elsöpörjön mindent, és fényével lenyűgözzön mindenkit. Ahogy az Ószövetségben. "Ti nem járultatok kézzel tapintható hegyhez, lobogó tűzhöz, sötét felhőhöz, forgószélhez, harsonzengéshez vagy mennydörgő szózathoz" – olvassuk a Zsidókhoz írt levélben. (Zsid 12,15) **Most Isten megfordítja okoskodásunkat**, és a sötétségből, a szűzi fogadás csendjéből, Betlehem elfelejtettségéből lép elő, akár feltámadásakor a lezárt sírból, a halál mozdulatlanságának jelei közül. Isteni valóságából magát kiüresítve (Fil 2,7), az emberi kategóriákból is a legminimálisabbat igénybe véve jelenik meg, mint szó és hang, amit elnyel a világ hatalmas pusztasága, anélkül, hogy hegyeket bontogató és völgyeket feltöltő alakulatok járnának előtte a prófétai látomás szerint. (Iz 40,4)

Isten és megváltása **jelen van már akkor is**, amikor semmi emberi változás nem igazolja, sőt akkor is, amikor emberi okoskodásunk képtelenségnek gondolja ezt. **Jézus két hasonlatával** művészi zsenialitással szemlélteti ezt. – Az egyik az építők által elvetett kő, amit az Ószövetség is szívesen használt mint előképet. Jézusról mondja Szent Péter beszédében: "Ő az a kő, amelyet az építők elvetettek". (ApCsel 4,11) Jézus és evangéliuma az életét és kultúráját építő ember ítélete szerint alkalmatlan tervei megvalósítására, életének és lehetőségeinek kibontakoztatására. Valóban úgy van, ahogy Szent Pálnál olvassuk: "Ezt (Isten

titokzatos, rejtett bölcsességét) senki nem ismerte fel a világ bölcsei közül . . . A testi ember nem fogja fel, ami az Isten lelkéből ered. Balgaságnak tartja, s nem képes megérteni." (1Kor 2,8.14) – A másik hasonlata, amit sajnálatosan elég ritkán használunk, a szántóföldben rejlő kincsről szól: "amikor egy ember megtalálta, újra elrejtette, azután örömeiben elment, eladta mindenét, amije csak volt, és megvette a szántóföldet." (Mt 12,44) Képzeljük el ennek az embernek a helyzetét: nincs a kincs a kezében, nem gyönyörködhet benne, nem élvezheti még áldásait, de egyet tud, amit mások nem tudnak: a kincs ott rejlik a szántóföld mélyén. Embertársai talán hóbortosnak tartják, megbillent gondolkodásúnak, hogy egyszerre olyan érdekes lett számára az a – talán elhanyagolt – szántóföld. A föld gazdája, látva a föld kaposságát, még emelik is az árát, úgyhogy rámegegy minden vagyona. És ebben a nagy értetlenségben örül, boldognak érzi magát egy egész világgal szemben, mert értesülése, tudása, híre van a rejtett kincsről. Egy világ – amely az ő világa! – eltérő meggyőződésével szemben ő boldog remélt kincsének várásában és mindenét elvesztő kárvallásában.

Akihez Krisztus közeledik, és aki Krisztushoz akar közelíteni, annak **ezzel a paradoxonnal számolnia kell**: sötétség üli meg lelkét, de ugyanakkor az isteni kegyelem sugarai is már érintik, mint a sötétben haladó röntgensugár; oly észrevétlen és olyan biztos, mint a krisztusi halál tudatát hordozó és bizonyító ember világának vaksötétjében az isteni élet diadalmát hordozó Jézus. E világ földjébe rejtett kincs örömhíre az evangélium. És ez nem más, mint az Isten uralma, minden ellenkező látszat ellenére is.

AZ ISTEN URALMA

1. Bármilyen nagy kultúrákat teremtett is az ember, mindig tudatában volt kicsinységének, ha látszólag el is feledkezett róla sokszor. Ha lázadozott ellene, ha nem, **kiszolgáltatva érezte magát** az időjárás szeszélyeinek, a történelmi és társadalmi erőknek. Istenekké tette e személytelen erőket,

áldozott is nekik, de azt is tudta, hogy ezeknek az isteneknek a feje fölött is ott függ a kiszámíthatatlan sors.

A sokistenhívés után egyistenhívéséből kiábrándult ember sem mentes e félelemtől. Sőt minél mélyebben hatol bele a világ titkaiba, és mennél jobban törekszik Istent játszani oly értelemben, hogy a maga észmenete szerint képzelel el és akarja irányítani a körülötte lévő világot, annál inkább eléje mered a valóság: ki vagyunk szolgáltatva, akár a mikrovilág, akár a makrokozmosz szeszélyes és igen ingatag egyensúlyának. Amióta Heisenberg megtanított arra, hogy mindenben tudomásul kell venni a határozatlansági relációt, és amióta kiderült, hogy a változhatatlan fizikai törvények csak statisztikusak, vagyis a szokásos ismétlődések után – ha ritkán is – akár az atomrészecskéknek, akár a sejteknek, vagy akár a kozmikus világnak felléphet egy-egy rendkívüli viselkedése, a félelem csak megnövekedett, látva az ember tehetetlenségét. És nem is beszélünk a társadalmi eszmék és erők mozgásáról. Mi lesz veled, emberke? Kozmikus erők, globális mozgások, biológiai változások, szeszélyes vírusok hullámain táncoló dióhéjacska vagy!

2. Ebbe a Teilhard de Chardin által felvázolt félelemben kiáltja bele Jézus az ő jóhírét, az evangéliumot az Isten uralmáról. Ezzel kezdi működését: "Beteljesedett az idő: és már közel van az Isten országa." (Mk 1,15) Vagyis az Isten uralma, ahol az Isten uralkodik, ahol az Isten erői érvényesülnek, ahol az Isten tart kezében mindent.

Főntebb már láttuk, hogy **Isten üdvtervében az a taktika** érvényesül, hogy hagyja a lázadó erőket és szellemeket kifutni, vagyis érvényesülni, amint ezt Szent Pálnál olvassuk: "Az Isten is romlott eszükre hagyta őket." (Róm 1,28) Hagyta tehát elgondolásaikat kozmikus arányokban érvényesülni: úgy, ahogy az isteni szintű emberszeretetről Jézus részletezi: az arculütőnek másik arcát is odatartja, a ruhát lerángatónak a köntösét is odaadja, az ezer lépésre kényszerítővel másikkal is elmegy. (Mt 5,40.41) Így azt gondolhatja, amit Jézusnak hetykén mond: "Minden hatalmat és dicsőséget . . . én kaptam meg, és annak adom, akinek

akarom." (Lk 4,6) Jézus maga sem vonakodik őt e világ fejedelmének nevezni. (Jn 14,30)

Ebbe a bűn által elsötétült éjszakába gyűjtja meg Jézus az örömhír gyertyáját, a sátán uralta pusztaságba mondja bele üzenetét: nem a gonoszság a legfőbb úr és hatalom, hanem az Isten erői rejlenek a dolgok mélyén.

3. **Jézus** nem tart bölcseleti értekezéseket az Isten érvényesülő hatalmáról és a kozmikus világot átjáró erőiről. Megjegyzéseiből, **elejtett szavaiból** tárul fel előttünk az Istennek mindenén túlérő hatalma.

Jézus tudja, hogy Isten ura a csillagvilágnak is, hisz ő "kelti fel napját jókra is, gonoszokra is, esőt ad igazaknak is, bűnösöknek is." (Mt 5,45) Szuverén ura Jézus Istene az emberi sorsoknak is; "egyetlen hajszáladat sem tudod fehérré vagy feketévé tenni" (Mt 5,36), és "minden szál hajatokat számontartják" (Mt 10,30); "ki toldhatja meg életét csak egy könyöknyivel is, ha aggodalmaskodik?" (Mt 6,27) – kérdi a töprengő emberiséget, és megnyugtat, hogy az egy fillért érő verébpár közül egyik sem esik le az Atya tudta nélkül (Mt 10,29); a semmit érő mezei fűvet Salamon dicsőségénél szebben ruházza, és a madarakat ő öltözteti. (Mt 6,29.26) Isten keze jelen van tehát a legkisebb mozdulásoktól kezdve a legnagyobbakig. Isten tudja, hogy a görbe asszonyt a sátán kötözte meg 18 éven keresztül (Lk 13,16); a vakon született sem szülei vétke miatt született vaknak, hanem Isten tetteire kellett várnia. (Jn 9,3) A véletlenek sem véletlenek, mert a Siloéban ledőlt torony áldozatainak állapotát csakúgy ismeri, mint azokét, akiket Pilátus áldozatbemutatás közben megöletett. (Lk 13,1) Pilátusnak is, aki politikai bonyodalmak folytán került Júdea élére, kijelenti: "Semmi hatalmad nem volna fölöttem, ha onnan felülről nem kaptad volna." (Jn 19,11)

Jézus tehát tudja, de hirdeti is, hogy minden evilági történés vagy esemény mélyén az Isten szeretete parázslík; az ő hatalmán nyugszik, ha a látszat és a tapasztalat azt is mutatja, vagy az embernek az is a benyomása, hogy ezek Isten ellen dolgoznak, vagy azt a benyomást keltik, mintha Isten

keze nem volna benne ezekben a dolgokban. Holott minden Isten kezében, vagyis hatalmában van, és minden az ő tervei szerint alakul, csak az Isten Krisztusban az ember nézőpontja szerinti "oktalanság és erőtlenség" taktikáját választotta. Hatalmát is, bölcsességét is az erőtlenségben és az oktalanságon keresztül mutatja meg.

4. Ezért vállalta Jézus a kozmikus, a földi, a biológiai és a történelmi erőknek **kiszolgáltatott emberi életet** 33 évig. "Hozzánk hasonlóan mindenben kísértést szenvedett". (Zsid 4,15) "Mindenen hasonlóvá kellett lennie testvéreihez". (Zsid 2,17)

Tehát az evilágnak kiszolgáltatott Krisztus e "kísértések" és "hasonlatosságok" mélyéről kiáltja bele a sátán uralta világba: Nem a sátán az Úr, nem a fizikai és történelmi erők a leghatalmasabbak! Minden fölött az Isten uralkodik, az ő kezében fut össze minden erő és minden történés. Jézus ezt a meggyőződését és hitvallását tisztázza mindjárt nyilvános működése elején, amikor a hármaskísértésben a sátánnal vitázva éhesen is lemond a kenyér csodájáról, az egész világ megnyeréséről (noha szenvedés nélkül ölébe hullott volna), és az isteni kiválasztottság fényében való tündöklésről, vállalva ezzel csodáinak eredménytelenségét.

Jézus volt az első kincskereső ember, aki egyedül tudta, hogy milyen nagy kincs rejlik e sátántól birtokolt világ szántóföldjében, és mindenét eladva (vagyis mindentől megfosztva magát) szenvedésében és halálában megszerezte azt. Ez a kincskereső ember akkor lett birtokosa a mindent felülmúló drágaságnak, mikor mindenén túladott. A szomszédai kisemmizettnek tudták, és a világ előtt annak látszott; valójában pedig gazdagság várt rá.

5. Ilyen paradoxonnal fejezhető csak ki Jézus alapvető igehirdetése: "Már közel van az Isten országa (uralma)." (Mk 1.15) És akkor kezdődött el az Isten uralma, amikor az Isten a legtávolabbinak, a **legerőtlenebbnek látszott**: a keresztfán. Ennek erejében vállalhatta Jézus: "A világ fejedelme ítélet alá esett." (Jn 16,11) Ebben az értelemben mondhatja az utolsó vacsorán Júdás távozásakor: "Most di-

csőül meg az Emberfia, s az Isten is megdicsőül benne." (Jn 13,31)

Az Isten uralmának meghirdetése és jelenvalóságának s a belőle áradó erők s kegyelmek működésének bejelentése nem más, mint a húsvéti titok időbeli előrevételezése, a halálból támadó élet csodája.

AZ ISTEN ORSZÁGA

Minden meglévő vagy jelentkező erőnek megvan a maga erőtere, a sugárkör tehát, ahol az az erő érvényesül vagy érvényesülni tud. A mi emberi szemléletünkben ezt a hatalmi érvényesülési területet országnak nevezünk. Jézus is, amikor Isten uralmáról ad örömhírt, akkor az Isten országáról is beszél. Sőt annyira beszél, hogy a legtöbb szentírásolvasó csak ilyen konkrét formában értelmezi Jézus kijelentéseit. Anélkül, hogy szétválasztanánk a két fogalmkört: Isten uralmát és Isten országát, pontosan meg kell határoznunk őket.

Úgy tűnik, hogy Jézus **Isten uralma** alatt az egész világmindenségre kiterjedő hatalomteljességét hirdette meg, mely fölötte van minden fizikai törvénynek és vakorszerű világfelfogásnak – és ennyiben örömhír, hiszen nem szélsőes vak erőknek van a mindenség kiszolgáltatva, de mindenek mélyén az Isten atyai szeretete él és van.

Majdnem úgy szimbolizálhatjuk ezt, hogy amint a Föld tojánhéjnyi szilárd kérge alatt hihetetlen forróságú és örvénylésű lávatenger van, és e fölött zajlik a sokrétű emberi élet, úgy van a világmindenség "aláaknázva" Isten végtelen szeretetének tűztengerével. Ezért kell Assisi Szent Ferencel hálát adni minden "jó és rossz időért", a halálért is.

Isten országa alatt mintha csak Istennek a szellemi teremtményekre kiterjedő hatalmát értené, és ott is megkülönböztetné a maga országát, amit jóhírként elhozott, a világot és a sátán uralmát.

1. Jézus világosan megmondja életének legdöntőbb órájában, midőn Pilátus előtt áll ítéletre várva: "Az én országom nem ebből a világból való. Ha ebből a világból való volna országom, harcra kelnének szolgálaim, hogy ne kerüljek a zsidók kezére. De az én országom nem innen való." (Jn 18,36)

Am nemcsak Jézus, de övéi sem a világból valók. "Ha a világból valók volnátok, mint övéit szeretne benneteket a világ. De mert nem vagytok a világból valók, hanem kiválasztottalak titeket a világból, gyűlöl benneteket a világ." (Jn 15,19) Ezért imájában is azt kéri Atyjától a benne hívők számára: "Nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy óvd meg őket a gonosztól. Hiszen nem a világból valók, mint ahogy én sem vagyok a világból." (Jn 17,15.16) Nem mintha ők is onnét jöttek volna, ahonnan Jézus; de akik Jézust befogadták, azoknak "hatalmat adott, hogy Isten gyermekei legyenek." (Jn 1,12) Ezért fogalmazza meg világosan: "Az Isten országa nem jön el szembetűnő módon . . . az Isten országa köztetek van." (Lk 17,21)

2. **A világ** különbözik az Isten országától. Szent Jánosnál mondja Isten az Igéről: "A világban volt, általa lett a világ, mégsem ismerte föl a világ. A tulajdonába jött, de övéi nem fogadták be." (Jn 1,10.11) Nem mintha a világ önmagában rossz volna vagy a sátán teremtménye lenne. Hiszen ennek a világnak akarja megmutatni magát, ezt a világot akarja megkereszteltetni apostolai által; mert ezt a világot úgy szereti az Isten, hogy egyszülött Fiát adja érte. (Jn 3,16)

3. Nem egyenlő a világ a **sátán birodalmával**, mint sokan gondolják éppen Szent János írásaiból. A tévedést az okozhatja, hogy ilyeneket ír: "Tudjuk, hogy mi az Istentől vagyunk, és az egész világ a gonosz hatalmában van." (1Jn 5,19) Azután: "Ne szeressétek a világot, sem azt, ami a világban van . . . mivel minden, ami a világban van: a test kívánsága, a szem kívánsága és az élet kevélysége, nem az Atyától van." (1Jn 2,16) Jézus is a sátánt nemegyszer a világ fejedelmének nevezi. De mindez nem jelenti azt, hogy a világ gyökerestől rossz és ördögi, mint ahogy sok keresztény irányzat is értelmezte, a már Szent János evangélista

korában jelenlévő gnoszticizmustól kezdve a manicheizmuson és a középkor jellegzetes bogumiljain át a janzenizmus (olyan nagy szellemeket, mint Pascalt is megejtő) irányzatáig; ez utóbbinak utóhatása még mindig érezhető egy-egy kiváló író vagy csoportosulás lelki arculatán.

4. Jézus maga teremt itt nekünk **tiszta helyzetet**. A szántóföld konkolyáról szóló példabeszédében világosan kimondja: "Aki a jó magot veti, az az Emberfia; a szántóföld a világ, a jó mag az ország fia, a konkoly pedig a gonoszság fia. Az ellenség, aki veti, a sátán." (Mt 13,38.39) A világ tehát csak területe annak a küzdelemnek, ami a jó mag és a konkoly, a kegyelem és a bűn, az Isten uralma és a sátán gonoszsága között folyik. Mégpedig úgy, ahogy azt már föntebb megfontoltuk. A sátánnak és társainak lázadása éppen az volt, hogy a végtelen szellem mindenhatóságát és örök bölcsességét látták kérdéssé téve azáltal, hogy Isten a szeretetét helyezte mindenek fölé, és a szeretet lát-szólagos gyöngeségén és "oktalanságán" keresztül akarta végtelen erejét megmutatni.

A vitát Isten magához méltóan akarja elintézni. Nem semmisíti meg a sátánt és társait, de elképzeléseikre hagyja őket, és odaadja nekik a világ fölötti uralmat, hogy minden tudásukat, minden elképzelésüket és minden fortélyukat fussák ki. Isten Krisztussal mondatja ki ezt a ráhagyást vagy elsőbbségadást. Ez így is illett, hisz az erősebb mindig előnyt ad a gyöngébbnek. Elfogatásakor Jézus ezt mondja: "Ez a ti órátok, a sötétség hatalmáé." (Lk 22,53) Így kapta meg a sátán a világ fölötti uralmat. Így lett fegyverév és zsákmányává a világ a sátánnak, akit amikor az "erősebb" (Krisztus) megtámad és legyőz, akkor elveszi fegyverét, amiben bízott, és a zsákmányt szétszítja." (Lk 11,22) Magára engedi tehát a sátán fegyvereit, vagyis e világot, a fogantatástól a halálig, és ezáltal győzi le a sátánt fel-támadásában, semmivé téve próbálkozásait.

5. Ezért hű képe a **sebekkel megjelenő húsvéti Krisztus** az Isten országának, mert a sebek a sátán fegyverei és zsákmánya, de ezt győzedelmesen hordja és osztja egyházának és híveinek. Ami a szimbolikán túl annyit jelent, hogy a

titokzatos Krisztus, ki a híveiben és egyházában él, és jelenlétét teszi a megváltást, minden evilági mozzanatot megszentelt és kegyelemmel töltött meg: a tétlenséget és cselekvési lázat, a hallgatást és a meggyőző beszédet, a csodátlanságot és a csodatettek káprázatos sorozatát és formáját, a dicsőséget és szenvedést, életet és halált. Mind ez a sátán fegyvere és zsákmánya is tud lenni. Az is valóságosan, mert a sátán előbb használja ezeket. De ha Jézus kezéből fogadjuk el ezeket a mozzanatokot, és vele együtt éljük meg, hogy ezeket az Úr magáévá tette, magán hordja, és ezeken keresztül árasztja kegyelmeit, akkor teljesítjük Jézus kívánságát: részt veszünk a megváltás folyamatában.

6. Mindez azt jelenti, hogy Isten országa **nem e világból** van, és nem e világban van a végcélja, de szereti ezt a világot, és – kiragadva azt a sátán rabságából – üdvözíteni szeretné. Ezért él a búza a megváltatlan világban együtt a konkollyal. Nincs tehát elkülönült világa a búzáknak és a konkolyoknak, a tisztáknak és a vétkeseknek, bármennyire is így szeretnék. Ezért nem építheti ki otthonérzését e világban senki anélkül, hogy ne vágyakoznék az örök életre. Ezért hívja Szent Péter a keresztényeket "szétszórtságban élő zarándokok"-nak. Ezért nem különbözik sem az egyes keresztény, sem az egyház sorsa a világ fiaiétól, mert hiszen sokszor nehéz eldönteni, hogy a sátán fegyvere kinek a kezében van.

A továbbiakban ezeknek az alapelveknek alkalmazásakor bővebben kitérünk a részletekre.

TARTSATOK BŰNBÁNATOT!

1. Jézus előhírnökének, Keresztelő Szent Jánosnak is ez volt az első szava, az Úr Jézus Krisztusnak is ez volt a **beköszöntő szava**: "Tartsatok bűnbánatot!" A keresztény életézés ezt elsősorban a valóban elkövetett bűnök megbánására értette, és ez természetes is. Hisz a világban

élő ember a sátán uralma alá került, az ördög pedig uralmánál fogva, így vagy úgy, Isten ellen akarja a világ sorsát irányítani. Éppen ezért az ördög uralmának akkor mondunk ellent, ha megbánjuk eddigi gondolkodásunkat és cselekvéseinket.

2. De tudnunk kell azt, hogy a "Tartsatok bűnbánatot!" kifejezés a görög eredetiben azt jelenti: **"Változtassátok meg a gondolatjárásokat, a gondolkodásmódokat (metanoete)!"** Azt is mondhatnánk mai kifejezéssel: változtassatok hullámsávot!. Az a gondolkodásmód ugyanis, amiben minden ember nézi az életet, az ördögé. Ha nem is úgy, hogy a természetes ész szerinti gondolkodás maga is bűn volna, de úgy, hogy az ördög a maga önös szempontjait a természet külszíne alá rejti. Úgy, amint a Szentírás utólérhetetlen művészettel írja le első lapjain a bűnbeesés történetét a paradicsomban: a kigyó Isten parancsának megszegésére kísérti Évát, de a gyümölcs szépségével (Ter 3,6) ejti meg igazán.

Vannak a világban satanikus szellemek, akik a rosszat, a bűnt önmagáért a bűnért teszik; de a legtöbb embert az visz Isten-ellenes lázadásba, hogy földközpontúan, természetközpontúan és mindenekfölött énközpontúan gondolkoznak, és így e világ mértékéhez szabják magukat, és aszerint tájékozódnak: mi az, ami az esze. nnek jó. Nagyon mély emberi igazságot mond ki a mi Urunk, amikor így szól: "Ahol a kincsed, ott a szíved is." (Mt 6,21)

A kincset találó, de azt mindjárt a megvásárolandó földbe elrejtő ember hasonlatában szemléletesen tárja elénk, mire gondolt az evangélium tudtunkra adásával: **szemléletváltásra**. Amint az ember elmegy, és eladja minden vagyonát, hogy megvegye a kincset magában rejtő szántóföldet, úgy kell nekünk is tennünk. Ki is jelenti: "Mi haszna van az embernek, ha az egész világot megszerzi is, de lelke kárát vallja? Mit is adhatna az ember cserébe a lelkéért?" (Mt 16,26) És ezt sokféle formában és változatban próbálja a lelkünkre kötni. Beszél a tornyot építeni akaró emberről meg a háborúzni akaró királyról (Lk 14,28-37), akik számot vetnek önmagukkal, hogy elég-e a pénzük a

torony építésére vagy a háború viselésére; Jézus a teljes lemondást és a világ fölé emelkedést tudja elég felszerelésnek országa megértésére és megvalósítására. Amilyen mértékben lassan-lassan el tudunk szakadni az énközpontúságtól, a hatalom- és vagyonközpontúságtól, olyan mértékben tárulnak fel előttünk Jézus tanításának titkai, a rejtett kincsnek ragyogása.

3. Meg kell azonban állnunk egy kissé ennél a pontnál, mikor emberi gondolkodásunk átállításáról van szó. Jézus ugyanis akárhányszor az Isten teremtette emberi gondolkodást állítja példaképpül, az emberi gondolkodás módjára hivatkozik. Mint pl. a fentebbi toronyépítés és háborúzás kérdésében. De sok más példabeszédében is hivatkozik az életben szokásos gondolatvezetésre. Az igazságtalan bírót emberi logikája vezeti arra, hogy igazságot tegyen az özvegynek. (Lk 18,5,6) A hűtlen intéző eljárásához is hozzáfűzi: "A világ fiai a maguk nemében okosabbak a világosság fiainál." (Lk 16,8) A minákat kamatoztató szolgákat megdicséri. (Lk 19,17)

Más viszonylatban viszont kijelenti: "Ami az emberek szemében nagy, az az Isten előtt megvetést érdemel." (Lk 16,15) És nem lehet szó nélkül elmenni azok mellett a megnyilatkozásai mellett, amik az emberi észjárás meneteit alábecsülik, sőt megvetni látszanak. Midőn pl. hálát ad menyeyi Atyjának, "hogyan az okosak és a bölcsek elől elrejtetted ezeket, és a kicsinyeknek kinyilatkoztattad." (Mt 11,25) Szent Pál is idézi Izaiás prófétától: "Ierontom a bölcsek bölcsességét, és az okosak okosságát meg hiúsítom." (1Kor 1,18) Még a vele kapcsolatos jóindulatú észhasználatot is kifogásolja, és nem is szelíden, de nála szokatlan indulattal. Mikor szenvedését megjövendöli, Pétert, akit csak röviddel előbb dicsért meg a hitvallásért, mellyel őt Isten Fiaának nevezte, most sátánnak nevezi, azzal a megokolással – és ez a feltűnő –, "mert nem arra van gondod, amit az Isten akar, hanem amit az emberek akarnak." (Mt 16,27)

Jézusnak pontos a fogalmazása: **az isteni titkokat nem az ember megszokott gondolatjárásával kell nézni.**

Szent Péternek minden jóakarata és Krisztus iránt érzett szeretete azt sugallja, hogy azt mondja, amit mondott a szenvedésére és halálára mutató Jézusnak: Nem történhet ilyesmi veled! És az emberi gondolkodás következtetései szerint igaza is volt. Aki annyi emberi bajt és betegséget gyógyított meg egy szavával, aki kenyeret szaporított (Mt 14,13), kétszer is (Mt 15,12), aki a vízen járt (Mt 14,25), és Pétert is járatta, aki tehát ilyen rendkívüli csodás erők birtokosa, azzal szemben tehetetlenek az emberi próbálkozások, az írástudóké és farizeusoké is. – Az utolsó vacsorán is igaza volt Péternek emberi okoskodás szerint, mikor nem akarta megengedni, hogy az Úr mossa meg a lábát. (Jn 13,8) Hogy jön ahhoz egy földi féreg, hogy egy isteni erővel rendelkező Úr – ennyi legalább volt Péter szemében! – ilyen alantas munkát végezzen el rajta? Igaza volt tehát Péternek, mikor az eszét használta, és így ellenkezett Jézussal.

Csak az volt a baj, hogy gondolkodásmódja nem volt nyitott az Isten felé. Azt hitte, hogy eszével és ismeretével átfogja az egész isteni világot, és nem hagyott helyet az Isten más elgondolásainak. Ezekről az elgondolásokról mondja Jézus: "Atyám, így tetszett neked." (Mt 11,17) Szent Pál pedig írja: "úgy tetszett Istennek, hogy balgaságnak látszó igehirdetéssel – a kereszttel – üdvözítse a hívőket." (1Kor 1,21)

4. Az evilági látószögű gondolkodás oktalanságot lát Jézus titkaiban, amilyen a szenvedéses halál.

De megfeledekzik ez a gondolkodásmód arról, hogy **mi, emberek is teszünk ilyen esztelenségeket**, amiket a hozzá nem értők esztelenségnek ítélnék. A szépen hajtó fának az ágait lecsonkoljuk, hogy oltóágot tudjunk betenni, és így nemesebb gyümölcsöt hozzon. A szőlőnek nemcsak a száraz ágait vágjuk le, ami mindenki számára értelmes cselekedet, de a termőket is megtisztítjuk – visszametsszük –, "hogy még többet teremjen." (Jn 15,2) Az emberi tudomány is, ha elért egy magasabb szintet, megáll, és az újítóknak a legelkeseredettebb ellenzői a beérkezett és elismert tudósok.

Valahogy az ember bezárul újonnan szerzett ismereteibe és tudományába; azt hiszi, hogy elért mindent, megtudott mindent. Holott a legnagyobb tudósok vallják a régi mondást: A tudás vége a docta ignorantia – a tudós tudatlanság. Ami nem az ész használatának hiábavalóságát jelenti, hanem azt a vallomást, hogy minél többet ismerünk meg a világból, annál jobban eltölt az a tudat, hogy mennyit kellene még megismerni és megtanulni. Mily kevés a mindenséghez az a sok tudás is, amire ember szert tehet!

Jézus nem az értelmi tudás ellen van, hanem az **értelmi elakadás vagy lezártság** ellen. A szellemi önelégültség, a jóllakottság ellen; az Isten-ismeret lezárulása ellen, mely azt hiszi, hogy a mindenség óceánját ismereteinek kicsinyke vödörrel ki tudja merni. Megelégszik a tengerből a vödörnyi vízzel, és azt képzei, hogy ismeri az óceánt. Sem az ásványi elemeket, sem az élőlényeket, sem a nyelvet nem tudja az ember a maga készítette rendszerekbe foglalni, hogy egy csomó rendhagyó elemet vagy ígét ne kellene nyilván tartania. Csak az isteni létteljességnak kell a parányi ember logikája szerint szerepelnie?! . . .

5. Jézus tehát ezért jött, hogy ezt az **isteni rendhagyást megismertesse** velünk, és hogy aszerint rendezzük be életünket. És hogy bemutassa nekünk az Isten mesetermívét, mely a halállal életet, a lemondással boldogságot, a mulandóval örök életet adjon nekünk.

Ezért szórta tele tanítását paradoxonokkal, amiknek összefoglalója a húsvéti Titok, a sebes testű Krisztus, az ostya mozdulatlansága alá rejtőző Élet, az emberi gyarlóságok cserépedényében rejlő kincs: az anyaszentegyház.

A BOTRÁNKOZÁSOK PERGŐTÜZÉBEN

1. Sok katolikus testvérünk kiábrándul hitéből, mert látja, hallja és sokszor maga is tapasztalja a szomorú tényeket,

amik botránkozást váltottak ki a történelem folyamán, és váltanak ki a jelenben. És bizonyára nem szűnnek meg a jövőben sem.

Gárdonyi írja egy szellemes novellájában, a Forrásban, hogy az élet vizéért világba indult emberek rátalálnak az örök élet vizét hömpölygető folyóra, de az nagyon zavaros lett. Majd továbbmenve a parton ugyancsak szennyezett vizű patakat találnak, míg végre megtalálják a forrást, ami négy kő közül, egy keresztfa tövéből fakad.

2. Eléggé közkeletű vád a katolikus egyház ellen, hogy letért az evangélium tiszta alapjairól, elintézményesedett, a szeretet egyháza helyett a jog egyháza lett. A régi korok mágikus elemeit fenntartja szentségekben, elavult vallási alakzatokat őriz (dogmák stb.), merev az újításokkal szemben.

Másrészt a felszabadítási teológiák is együtt panaszolják a marxizmussal, hogy nem elég harcias, megelégszik a szeretet prédikálásával, nem tudott keményen föllépni az antiszemitizmussal szemben, túri a szegénységet. Belsőség helyett külsőségekkel bíbelődik, nagy keletje van a tömegmozgalmaknak: pápalátogatások, zárandoklatok, körmenetek, gépies imádkozások (litániák, rózsafüzérek, szentségimádások . . .). Elmélyülésre törekvő kiscsoportjaink is panaszolják ezt, nem is beszélve Szentírást olvasó keresztény testvéreink szemrehányásoktól kísért kifogásairól szent hitünk és egyházunk ellen.

Azt meg végképp nem szabad kihagynunk, hogy a más vallású nagy kultúrák népei és az ateista világ botránkozik az egyistenhívő és a Krisztusra esküvő kereszténység megoszlásán és kétezer éves eredménytelenségén, a történelmi múlt vétkeiről és tévedéseiről nem is szólva.

A hitetlenek botránkoznak a keresztények – szerintük – erőtlenségein, a katolikus bírálók pedig kifogásolják oktalanságainkat, és az ész nevében meg akarják menteni az Úr Jézus becsületét a modern világ előtt.

3. De kell-e ezen nekünk, katolikusoknak fennakadnunk? A "balgaság" és a "botrány" Isten üdvösségtervének bélyege a teremtett világ előtt. Maga jelenti ezt ki nekünk Szent Pál szava által. (1Kor 1,21)

Ez a megbélyegzés maga is megnyugtathatna minket, hogy az egyház nem emberi módon gondolkodik, hanem törekszik átvenni Isten gondolatait. (Mt 16,23) És ha az Isten nem restellte megváltástervének az emberi agy által való alábecsülését, akkor talán nekünk sem fog ártani. Annál is inkább, mert ő maga jövendölte meg, hogy őt és tanítását e világ bölcsei és okosai (a példabeszéd szerint: építői) mint építésre alkalmatlan követ elvetik. (Mt 21,42)

Azért sem érdemes a bírálatok nyomán kétkedésre fakadnunk, mert ha jól megnézzük a bírálatokat, szembetűnnek az ellentétek. A modern kor nagy megtérőjének, Chestertonnak éppen ez tűnt fel. Ez tette gondolkodóvá, és ez készítette elő a hit kegyelmére.

4. A következőkben nem akarok szentírásolvasó testvéreimmel vitázni, de előttük is, katolikus egyházban élő embertársaim előtt is tanúbizonyságot akarok tenni arról, hogy a húsvéti titok fényében olvasott Biblia igazolja egyházunkat.

És nincs igaza Gárdonyinak és a vele egy véleményen lévő nagyon sokaknak, akik fenntartásokkal veszik, hogy a fakeszt tövéből a négy kő közül fakadó tiszta forrásvíz valóban az élet vize, amit Jézus ígért meg egyházának. (Jn 7,38)

Egyházunk az evangélium egyháza, ha nem látszik is a büntelének egyházának vagy a tiszták egyházának. A teljes evangéliumot kell tekintetbe vennünk és a Krisztus lelkében élő teljes egyházképet, amiben helye van az emberi tévelygésnek is, botlásnak is.

Mindezt akkor látjuk meg a krisztusi lélek tükrében, ha a húsvéti titok prizmáján át nézzük és olvassuk az evangéliumokat.

"LESZTEK, MINT AZ ISTEN"

1. **Az ember Isten akar lenni.** Páratlan finomsággal és szemléletességgel beszéli el ezt a Biblia a paradicsomi jelenetben: "olyanok lesztek, mint az istenek" (Ter 3,5) – mondja a kísértő. A vízözön után is ezzel fognak a nagy építkezésbe: olyan tornyot akarnak építeni, "melynek teteje az égig ér." (Uo. 11,4) És valóban tapasztaljuk, hogy az erő, az eszme és az érzés vonalán gátakat nem ismerve törtet az ember valamilyen teljesség felé, annak elérése reményében.

Az erő vonalán: régen világbirodalmakat alapítottak, most a technika mérhetetlen vívmányaiban és a sportolók teljesítményeiben tör egy határtalanságra. Az eszmevilág kutatásában hihetetlen energiákkal mélyül el a természet és élet titkaiba, és egy olyan eszmeterjesztési bőséget hozott létre iskolák, egyetemek, agitációs alkalmak megteremtésében – a rádióról, televízióról, úrbolygókról sem feledkezve el –, hogy a számító- és programozógépek teljesítményeinek csodálatában a naiv ember előtt fölsejlik a mindentudás birodalma. Az érzésvilág felszabadult áramlása a törvényes, de főként a törvénytelen szerelmi kapcsolatok különböző formáiban minden korlátot szégyellni látszik. Nyűgnek érez minden határt, és feljogosítva tudja magát mindenre. A tapasztalaton túli világ tökéletesen semmivé vált számára, Isten "törvénye híján saját magának törvénye" (Róm 2,14) lett.

Ennek az istenségigénynek, hogy így nevezzük, van vagy lehet némi **bölcséleti alapja** is. Hiszen Aquinói Szent Tamás szerint "intellectus quodammodo fit omnia" – az értelem valahogy mindent be tud fogadni. És minden emberi tapasztalatban valahogy jelen van az egyetemes lét fogalma; a legkisebb virágban is képviselve van az a legáltalánosabb fogalom, hogy "létező" (latinul: ens). És bizonyos dolgokkal kapcsolatban fölsejlik bennünk az abszolút Lét gondolata. Akármennyire is rendezetlen valakinek az élete, azért annyit meg tud állapítani, hogy "a dolgok nincsenek rendjén". Tehát valamilyen sajtelme van a "Rendről", ha nem is tudja pontosan elemezni, hogy

milyennek kellene a rendnek lennie. Szent Anzelm építette e sejtésekre Isten-bizonyítékait. De a tudomány még nem mondta ki a végleges szót ezek fölött.

Kitűnő bölcselelnk, Pauler Ákos filozófiai alapelvének az ún. összefüggés elvét (principium correlationis) tartotta, amit legérthetőbben így fogalmazhatunk meg: nincs esetleges lét abszolút, végtelen lét nélkül. Abból, hogy megtapasztalom életem és létem korlátait, rásejtek, hogy kell egy korlátlan, senkitől és semmitől nem függő létnek lennie.

Ez a sejtés viszi az embert arra, hogy ambicionálja is ezt a korlátlan létet, akarja ledobni a korlátokat magáról. Ha van és lehetséges korlátlan lét, miért ne legyek én az?

2. Ennek a megsejtett korlátlan létnek a gondolata van az **egyre szekularizálódó világunkban**.

Ugyanis amióta világ a világ, a legősibb kultúráktól kezdve a 20. századig, az emberi élet szinte minden mozzanata össze volt kötve a vallásossággal, vagy ha úgy tetszik, a túlvilági hatalmakkal. Akár egyistenhívő, akár sokistenhívő volt a nép, otthoni élete a születéstől kezdve a sírig, a házasságtól a közösségi életnek minden rendű és rangú formájáig, nem nélkülözte az Isten vagy a szellemek vagy az istenek szerepét.

A 18. századi felvilágosultságtól kezdve indult el az élet elprofanizálódása olyan mértékben, ahogy azt maga a szó jelenti. A latin fanum ugyanis szentélyt, templomot jelent; profanum tehát az, ami a templomon kívül, a szentélyen kívül esik és zajlik. A teljes profanizálódás azt jelenti, hogy az egész élet minden síkja és mozzanata az istenség emberi bűvkörén kívül esik.

Ezt a mai ember annál könnyebben gondolhatja, mert hiszen Isten szerinte nincs is. De jó is, hogy nincs, mert a túlvilág rejtelmeiben élő istenség csak elidegenítené a jelen világtól az embert, a végest elnyelné a végtelen, az evilágot a túlvilág. Ezért beszél az Isten haláláról, és legnagyobb

művének tartja az ember fölszabadítását az Isten-eszmétől, hogy jobban és gátlások nélkül kibontakoztathassa magát a vélt isteni vagy vallási korlátozások nélkül.

De mert – mint láttuk – az egyetemességnek az érzése és az abszolút valóságok gondolata valamiképp jelen van, ha homályosan is, mindenki, mert mindenki érzi ennek jelenvaló szükségességét, ezért teszi meg magát önmaga istenének. Így véli arra irányuló vágyát teljesíteni, hogy olyan lesz, mint az istenek, ahogy paradicsomi kísértője sugalmazta neki.

3. És jön az Úr Jézus Krisztus, és mit mond nekünk? "Legyetek olyanok, mint az Isten!" (Mt 5,46) Pontosan azt mondja Jézus is, ha nem is egészen szó szerint, de értelem szerint, amivel a kísértő megkísértette az embert: jót és gonoszt tudók legyetek, miként az Isten, a ti Atyátok! Azt tartjátok jónak, amit az Isten jónak tart, és azt tartjátok rossznak, amit az Isten rossznak ítél.

Joggal elcsodálkozhatunk, hogy **az Úr programja ugyanaz, mint a sátáné**; de tudnunk kell azt, hogy a sátán éppen azért, mert sátán, az Istent akarja utánozni: ugyanazt akarja, mint az Isten, csakhogya maga módján; a maga eszközeivel és elgondolása szerint akarja megvalósítani az Isten elgondolásait. Isten eredeti elgondolása – mint megfontoltuk – az volt, hogy teremtményeit a maga isteni életére emeli föl a kegyelemben. Ezt a tervet ellopta a sátán, és ő akarta ezt megvalósítani.

Hasonlatban szemlélve – minden hasonlat sántít –: ha mi értelmes lelket tudnánk egy kutyába önteni, és ha az tudna is emberi módon gondolkodni, mégis milyen beszéd lenne a kutyanyelv? Hisz egészen másra vannak berendezve a szájizmai, a hangszálai, a torka, mindene! Hol lenne az az emberi beszédőt? Meg kellene változtatni a kutya agytekervényeit is, fejkatát is – nem beszélve a többiről: szája, nyelve, mancsa –; emberi mozdulatok és hangok számára alkalmassá kellene tenni! Ha a kutyát a kutya erőire és berendezkedéseire hagyjuk, abból csak "kutya dolog" sül ki.

A sátán eltulajdonította az Isten fölséges gondolatát: Istenhez hasonló leszel, ha függetleníted magad az Istentől, és a magad erőire és saját felszereléseidre, berendezéseidre támaszkodsz. Szinte szó szerint mondja ki ezt a Biblia: "Fölcserélték a halhatatlan Isten dicsőségét a halandó emberek, sőt madarak, négylábúak és csúszó-mászók képmásával . . . Az Isten igazságát fölcserélték a hamissággal, s inkább a teremtménynek hódoltak, mint a Teremtőnek . . . Ezért szolgálhatta ki Isten aljas szenvedélyeiknek . . . Amint Istent nem méltatták arra, hogy teljesen elismerjék, úgy Isten is romlott eszükre hagyta őket, hadd viselkedjenek alávalóan." (Róm 1,25.26.28) Az ember maga akart Isten lenni, ezért torz figura vált belőle.

Isten isteni életre hívta az embert a teremtés hajnalán. És elő is készítette erre. A természet zártságát és határoltságát fölnyitotta, a végest a végtelen felé hangolta, és törekvéseinek lendületét a határtalan felé irányította. Úgy tett Isten, mint mi, emberek, mikor gyümölcsfáinkat nemesebb fajtákra akarjuk átállítani: lecsonkoljuk ágaikat, a termő és a nemesebb gyümölcsfa oltóvesszejét pedig a lecsonkolt ágvégebe tesszük. Milyen szomorúan integet felénk a visszavágott fa csonka ágaival, ha kivész vagy kilopják belőle a nemes oltást! Azért olyan szerencsétlen az ember, mert Isten a végtelen isteni életre előkészítette azáltal, hogy – mint mi a nemesítendő fát – mintegy "megsebesítette": a tapasztalati világgal való megelégedés helyett az örök elégedetlenségre nyitotta, törekvéseit örökös nyugtalanságra állította. Ezek csak Istenben találnak kielégülésre. Az örökös keresés és nyugtalan törekvés lesz az ember feladata, ha az oltóág, vagyis az isteni élet eltűnik. Ezért keres az ember Isten-pótlékokat, ezért nem tudja a mértéket, ezért van az elégedetlenség, ezért az örökös nyugtalanság.

Isten azonban nem bánja meg terveit. A sátán kezdeti sikere láttán sem fordul el attól, hogy az embert isteni életre hívja és vezesse. Ezért első felszólítása Jézusnak az, hogy változtassuk meg gondolkodásunkat, és tartsunk bűnbánatot, mert Isten uralma a sátán mesterkedései ellenére is belép a világba. Ha rejtetten is, mint a szántóföldbe rejtett

kincs, de itt van, és aki tudja, hogy itt van, az örül is neki. Ezért örömhír az evangélium.

4. Az Isten uralmának a gyökere az emberben az, hogy elhisszük Jézus alapvető üzenetét: Isten gyermekei vagyunk.

Ezt így nem mondja ki ünnepélyes kijelentéssel, hisz a saját istenfiúságát is csak rejtetten, szinte talányszerűen közli – miként megfontoltuk már fentebb –; de a világ legtermészetesebb hangján beszél arról, hogy az Isten a mi Atyánk, akit imában így kell megszólítanunk; aki atyaszívvel irányítja sorsunkat: fölkelte napját jókra és gonoszokra, esőt ad igazaknak és bűnösöknek; nélküle hajunk szála sem esik le; ő tudja csak azt megtenni, amit mi képtelenek vagyunk: ti. életünkhöz egy könyöknyit is hozzátoldani, vagy hajunkat fehérré vagy feketévé tenni; ő ruházza a füvekkel és madarakkal együtt az embereket is. Nekünk, embereknek órá kell hasonlítanunk az egyetemes szeretettel, még ellenségeinket és rosszakaróinkat is úgy kell szeretni, mint ő. Azt is egész természetesen szövi bele tanításába, hogy minden embertársunkban ő, Jézus áll elénk: "Amit egynek tesztek, nekem teszitek" – mondja többféle változatban. Azt is kelőképpen kifejti, hogy nekünk kell úgy cselekednünk, ahogy ő cselekedett: példáját kell követnünk, sorsában kell osztoznunk. Mindennek az alapja pedig az: "Nélkülem semmit sem tehettek." (Jn 15,5)

Ez az egység nem csupán külső hasonlóság, hanem bizonyos fokú létegyeség. Olyan, mint a szőlőtő és szőlővessző kapcsolata (uo.). Tehát a földről távozó Krisztusnak az az ígérete, hogy "veletek vagyok minden nap a világ végéig" (Mt 28,20), nemcsak mellettünk vagy fölöttünk való állását jelzi az Úrnak, hanem bennünk való élését. Ahogy nyíltan is kifejti: "Maradjatok bennem, akkor én is bennetek maradok." (Jn 15,4) És ahogy főpapi imájában kéri számunkra Atyjától: "Amint te, Atyám, bennem vagy, és én tebenned, úgy legyenek ők is egyek mibennünk." (Jn 17,21) Ami nem csupán az egységet jelenti, hanem a bennünk lakást, úgy, ahogy kissé korábban mondja: "Aki szeret engem . . . Atyám is szeretni fogja őt, hozzá megyünk, és benne fogunk lakni."

(Jn 14,21) És hogy ez a bennünk lakás nem csupán képletes hasonlat, hanem létrendi alapja is van a kegyelemben, azt Szent Jánosnál jelenti ki az Isten: "Mindannak, aki befogadta (a hozzánk küldött Igét), hatalmat adott, hogy Isten fiává legyen. Annak, aki hisz őbenne." (Jn 1,12)

5. Az Istennek **örök elgondolása**, hogy az embert magához emelje, vagyis Istenné tegye, **Krisztusban valósult meg**, akiben "teremtett mindent a mennyben és a földön: a láthatókat és láthatatlanokat, trónusokat, uralmakat, fejedelemségeket és hatalmasságokat. Mindent általa és érte teremtett." (Kol 1,15)

A sátán ezt az emberré vált Krisztusban megvalósuló tervet akarta előlegezni az őszülőknek, de a saját erejére támaszkodva, tehát Isten nélkül. A sátán a maga erejéből angyalból ördög lett. De mert Isten végtelen szeretetében a sátánnal szemben elmegy a másik ezer lépésre is, tehát az ördög kezébe adja az Emberfiát, hogy csináljon vele, amit csak tud és akar. (Mt 17,12) Csinált is egy, a keresztfán igazságtalanul elfíelt, becsületéből és tisztességéből kiforgatott, mérhetetlen szenvedések után meggyilkolt holttestet. Azt mondhatjuk, hogy a Halálba mint egy nagy gyűjtőmedencébe ömlesztette 33 évének minden mozzanatát, minden örömeivel, sikerével, szépségével és minden korlátozottságával, kiszolgáltatottságával, megaláztatásával és szenvedésével együtt.

És ezt a minden földi mozzanat fölött győzhetetlennek tűnő Halált győzte le Krisztus a feltámadásában.

6. Krisztus e húsvéti titkában semmisült meg a sátán ígérte Istenné levés csalárdsága. **E húsvéti titokban vált valóra Isten terve**, hogy magához emeli a véges és korlátozott teremtményt annyira, ahogy az képes befogadni a végtelen és határtalan Istent. Így valósult meg az a csodálatos folyamat, amit az őskereszténység röviden így fogalmazott meg: "Emberré lett az Isten, hogy az ember Istenné legyen."

Ebben a nagy paradoxonban folyik a megváltott ember élete: az az ember, aki az emberségre is gyöngé, isteni életet

is élhet. Krisztus, végigélve az emberségnek minden fázisát a fogantatástól a sírba merevült halálig, Isten-fió tudott lenni. Ezért láncolja testére a minden földi életet elnyelő halált, hogy minden pillanatban és minden földi helyzetben, akár örvendetesek azok, akár fájdalmasak, megmutassa azt, hogy lehet istenfiúi életet élni egyéni és közösségi vonatkozásban, mint ahogy ő is Isten fia volt a Szűz méhében fogant magzati léttől kezdve a halálba hulló tehetetlenségig. És nem lehet olyan mélypontja sem a keresztény ember, sem az egyház életének, amiből nincs kiút, és amiből ne áradna megváltó erő és kegyelem a világba.

Ezért a keresztény embernek is, a katolikus anyaszentegyháznak is élete a húsvéti titok jegyében folyik. Mint ahogy Jézus minden tanításán és cselekedetén keresztül felismerhető a húsvéti titok kettőssége, és ezt Szent Pállal így fogalmaztatja meg a kinyilatkoztató Isten: "élet a halálból." (Róm 11,15)

A KIADÓ UTÓSZAVA

Dr. Belon Gellért püspök (1911. IX. 24 – 1987. V. 23) élete utolsó éveiben kiadott könyveivel a modern magyar lelkiségi irodalom klasszikusává vált.

Posztumusz munkáját adjuk át az olvasónak. Ismerőseinek tanúsága szerint a szerző többször úgy nyilatkozott, hogy a feltámadás misztériumáról elmélkedve a legfontosabbat akarta megírni.

Maga Belon püspök készítette a gépelt kéziratot. Ha ideje és ereje engedte volna, munkáját valószínűleg jelentősen bővítette, és mindenképpen csiszolta, tökéletesítette volna. Az olvasó tehát olyan írást tart kezében, amely végleges formáját nem nyerte el, de így is lényegében lezárt és teljes.

A szerkesztő csak olyankor eszközölt csekély fogalmazásbeli módosításokat, amikor az érthetőség vagy a szabatosság ezt feltétlenül megkívánta. A könyv címét a szerző elgondolásának megfelelően a szerkesztő fogalmazta meg.

TARTALOMJEGYZÉK

Perlekedés az Istennel	3
A számon kért Isten	5
Az Isten válasza	7
Az Isten-bálvány lerombolása	10
Jézus Krisztus Istene	11
A redukáló ember	16
Jézus jele	18
Isten üdvösségterve	20
Az Isten taktikája	22
Az Isten remeklése	26
A húsvéti titok	29
A húsvéti titok lényege	32
A húsvéti titok tartalma	36
Bibliánk a húsvéti titok tükrében	39
Írásértelmezés és húsvéti titok	46
Evangélium – jó hír	53

Az Isten uralma	55
Az Isten országa	59
Tartsatok bűnbánatot!	63
A botránkozások pergőtüzében	66
"Lesztek, mint az Isten"	69
A kiadó utószava	76

BELON GELLÉRT NÉHÁNY KÖNYVE

Imádkozzál! Budapest, Szent István Társulat, 2. kiadás, 1983.

Jézus lelkülete. Budapest, Szent István Társulat, 1984.

Ellesett pillanatok. Budapest, Szent István Társulat, 1986.

Bibliai elmélődések. Budapest, Szent István Társulat, 1987.

